

Råshult Södregårds trädgård och Adonis Stenbrohultensis – vad finns kvar? En inventering av kulturväxter i Råshult

Linné skrev i sin ungdom en förteckning som han kallade *Adonis Stenbrohultensis* över de odlade växterna i hans fars trädgård i Stenbrohults gamla prästgård. Växterna där hade i sin tur flyttats över från Linnés födelsehem i Råshult där hans far var komminister innan han blev kyrkoherde i Stenbrohult. Mariette Manktelow har undersökt vilka kulturväxter som kanske kan finnas kvar på dessa platser och i trakten omkring alltsedan Linnés dagar.

TEXT OCH FOTO: MARIETTE MANKTELOW

Linnés Råshult är känt över hela världen som Carl von Linnés födelseplats. Med Linnés egna ord kan vi läsa i hans självbiografier om hur han där föddes 1707, natten mellan den 22 och 23 maj (modern tideräkning), just i wackraste våren, då göken utropat sommaren (Vita 3, Malmeström & Ugglå 1957).

Råshult ligger i Stenbrohults socken i södra Småland, och det landskap som karakteriserade dessa marker verkar Linné ha drömt sig tillbaka till livet igenom (figur 1). Bland hans kvarläten-skap lär ska finnas en lapp, där han med darrig gammelmansstil har skrivit ”Nostalgia – Stenbrohult”. Detta har tolkats som att uttrycket nostalgia bäst kunde beskrivas för honom själv med barndomens ängder (Levertin 1908, Fredbärj 1951). Med detta har vi lätt att identifiera oss. Vi bär väl alla inom oss barndomens landskap. För en del av oss ligger ett romantiskt skimmer över detta landskap, kanske särskilt om vi har tvingats lämna det och aldrig kan återse det. På sjuttonhundratalet tog det lång tid att resa över landet. Linné besökte sin hembygd endast ett fåtal gånger sedan han anlänt till Uppsala 1728. I ett julbrev 1768 till sina syskon i Småland lät han hemlängtan blomma ut när han skrev från Uppsala om

Figur 1. Ängarna vid Råshult visar ännu den blomsterprakt som omgav den unge Carl Linnaeus i 1700-talets Småland. Här blommade sommaren 2003 rikligt med slättergubbe och Jungfru Marie nycklar.

The meadows at Råshult still display the profusion of flowers that surrounded the young Carl Linnaeus in his 18th century Småland. In the summer of 2003, *Arnica montana* and *Dactylorhiza maculata* ssp. *maculata* flowered abundantly.



Figur 2. En teckning av A. C. Wetterling visar den ingärdade trädgården invid det dåvarande boningshuset på Råshult. Teckningen gjordes troligen 1820 eller 1821 (från Sernander 1921).

A fenced garden is shown beside the dwelling house at Råshult on a drawing by A. C. Wetterling, probably made in 1820 or 1821 (from Sernander 1921).



alla mine käre anhöriga, som där [i Småland] få leva tillsammans uti förtrolig vänskap; då jag där emot här är pilgrim i fäderneslandet och har ingen släkt eller anhörig (Fredbärj 1951).

Kanske kände han sig aldrig riktigt hemma i Uppsala, där han dessutom blev utsatt för den akademiska avundsjukans gissel (Fries 1903).

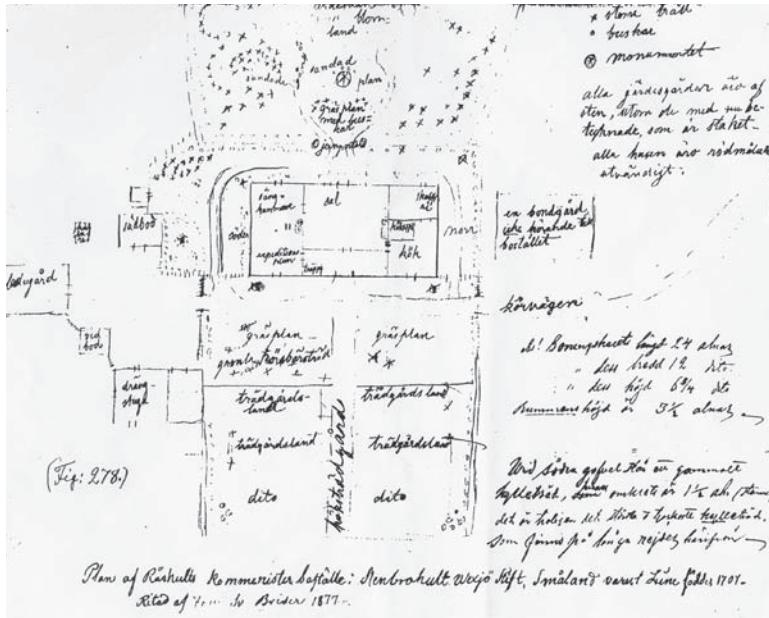
För att förstå Linnés vetenskap är det viktigt att förstå honom som person; han uttryckte sig så personligt mitt i sin vetenskapliga gärning. För att förstå Linné som person är det viktigt att söka kunskap i den hembygd han kom

från. Den här uppsatsen handlar om hans fars trädgård, som först anlades vid komministergården i Råshult, och sedan flyttades och vidareutvecklades på kyrkoherdebostället vid Stenbrohults kyrka. På den senare platsen gjorde den unge studenten Carl Linnaeus en växtförteckning – Adonis Stenbrohultensis – över faderns trädgård (Linnaeus [1732] 1951; se appendix till denna uppsats). Genom växtförteckningen vet vi vilka växter Nils Linnaeus odlade år 1732. Adonis Stenbrohultensis förelåg som handskrift fram till 1951, då Svenska Linnésällskapet gav ut den i sin skriftserie "Valda avhandlingar av



Figur 3. Detalj ur "Karta över alla ägorne till hemmanet Råshult i Kronobergs län, Allbo härad och Stenbrohults socken upprättad i och för laga skifte år 1841". Råshultsstugan är markerad med ett blått kryss. Områden benämnda "Trädgård" är här markerade med hel blå linje, "kålgård" med streckad blå linje. Modifierad från Ekwall-Bauer (1995).

Detail from "A map over the whole estate of the homestead Råshult in Kronoberg County, Allbo Hundred and Stenbrohult Parish, made in and for the enclosure in 1841". The main building in Råshult is marked with a blue cross. The areas marked "Garden" are here surrounded by blue continuous lines, Cabbage Garden with a dotted blue line. Modified from Ekwall-Bauer (1995).



Figur 4. Handritad karta av Brider från 1877 som visar hur Råshults trädgård såg ut när det ännu var en komministergård. Framför huset är körsbärsträd markerade, men inga andra träd. Texten nere till höger lyder: "Wid södra gafvel står ett gammalt hylleträd, hvars omkrets är 1,5 aln (stammen), det är troligen det största o tjockaste hylleträd som finns på långa nejder härifrån". Från Ekwall-Bauer (1995).

Handmade map by Brider, from 1877, showing the Råshult garden while still a Rector's farm. In front of the main building, a row of cherry trees are marked out, but no other trees. The text says: "At the southern gable is an old elderberry tree, whose circumference is 1.5 ell (the stem), it is probably the biggest and thickest elderberry tree in the neighbourhood." From Ekwall-Bauer (1995).

Carl von Linné". Den redigerades och kommenterades av Telemak Fredbärj. Några sidor fattas i handskriften, där växterna är ordnade efter Linnés sexualsystem. De felande sidorna innehåller Linnés klass ett till fyra, samt delar av klass sex. Med ledning av ett liknande manuskript av Linné, "Adonis Uplandicus" (Linnaeus 1731a), gjorde Fredbärj en bedömning av vilka arter som kunde ha funnits i det ursprungliga manuskriptet och tillfogade dessa. Han tolkade också de latinska frasnamnen till binära namn. (Jag har i detta arbete inte ifrågasatt Fredbärjs frasnamnstolkning, utan endast uppdaterat taxonomin enligt Karlsson [2004] och Aldén m.fl. [1998].) I den mycket genomarbetade introduktionen redogjorde Fredbärj för historiken kring Nils Linnaeus trädgård i Stenbrohult, ett arbete som varit till stor nytta för alla som

intresserat sig för denna del av Linnés ungdom och hembygd.

Alla kan nog vara överens om att de växter Linné upplevde i sin barndom var viktiga för hans senare utveckling i livet. Glädjande nog har kunskapen om dessa växter ökat på senare år. Det har också blivit möjligt för oss att dela Linnés upplevelse av dem. Genom en imponerande insats av främst Lena och Michaël Michaëlsson (med stöd av länsstyrelsen i Kronobergs län och insatser av bland andra agrarhistorikern Clas Tollin) har Råshults ängar rekonstruerats till 1700-tal, med en massiv blomning av ängsväxter som resultat. En annan imponerande insats har bröderna Sven och Ingvar Nilsson gjort genom sin gedigna inventering av Stenbrohults flora (Nilsson & Nilsson 2004). Deras arbete presenterar inte bara en växtlista,

utan även en historisk redogörelse för insamlat växtmaterial och vegetationsförändringar genom tiderna.

Tillsammans bidrar dessa tre insatser (Fredbärjs, Michaëlssons och Nilssons) till att öka kännedomen om Linnés barndoms flora. I den andan har också föreliggande arbete genomförts. Jag fick i uppdrag av Länsstyrelsen i Kronobergs län att under år 2003 genomföra en inventering av kulturväxter på Råshults Södregård inför en eventuell arkeologisk utgrävning av tomten. Inventeringen är ett av flera projekt som initierats i Råshult sedan platsen blev kulturreservat den 12 december 2002. Målet för mitt arbete var att undersöka om växter från Nils Linnaeus första trädgård i Råshult i början av 1700-talet kan ha överlevt till våra dagar.

Kan trädgårdsväxter överhuvudtaget överleva från 1700-talet fram till våra dagar? Man kan som ett parallellt exempel se på den trädgård Linné anlade vid den gård han ägde utanför Uppsala, Linnés Hammarby. Enligt traditionen har vissa växter där pekats ut som kvarlevande från Linnés tid. Genom en botanisk inventering och analys av befintligt källmaterial gjordes nyligen bedömningen att ett fyrtiotal arter i området har – med olika grad av sannolikhet – sitt ursprung ur Linnés egna odlingar från 1760-talet (Manktelow 2001). Till de arter som så gott som bevisligen härstammar från Linnés odlingar hör ett 230 år gammalt sibiriskt äppelträd *Malus baccata*, en stationär klon av dårört *Scopolia carniolica*, en vegetativt spridd population av hammarbyta klök *Jovibarba globifera* och

Figur 5. Ett monument över Carl von Linné restes invid järnvägen bakom Råshultsstugan 1866. Det omgavs med en parkanläggning. Monumentet var tänkt som ett blickfång för de på den tiden långsamt förbipasserande tågresenärerna. Planschen gavs ut i verket "Nordiska taflor" 1866, där en tidstypisk text lyder: "När man på södra stambanan ilar fram mellan Liatorp och Elmhult i Småland, passerar man Råshults prestgård, der Carl Linné föddes".

A monument of Carl Linnaeus was erected beside the railway, on the slope behind the main building at Råshult in 1866. A park was laid out around it. The monument was displayed to the people on the slowly bypassing trains. This plate is from the work "Nordiska taflor" (Nordic Plates) from 1866, where the text, characteristic of its time, explains: "When speeding by on the Southern Line between Liatorp and Elmhult in Småland, one passes Råshult rectory, where Carl Linnaeus was born".





Figur 6. Den gamla kyrkstigen mellan Råshult och Stenbrohults kyrka syns ännu i landskapet. Varje söndag måste Nils Linnaeus ha vandrat denna väg med sin familj medan de ännu bodde i Råshults Södrögård.

The old church path from Råshult to Stenbrohult church is still visible. Nils Linnaeus presumably walked this path with his family every Sunday while they lived at Råshult.

en frösädd population av sibirisk nunneört *Corydalis nobilis* (Manktelow 2004). Den sistnämnda är väl dokumenterad. Linné fick några frön av sibirisk nunneört från Altai på 1760-talet som han sådde i botaniska trädgården i Uppsala och på Hammarby. Idag har denna handfull frön resulterat i en stor population som översvämmar hela Uppsala och mindre populationer på flera andra platser i Sverige. Arten har såvitt man vet inte införts i Sverige igen förrän på 1990-talet (Magnus Lidén, muntl.), utan har spridit sig genom myror som släpat fröna längs Uppsalas husgrunder och genom turister som plockat med sig frön hem från Linnés Hammarby.

Undersökningen i Linnés Hammarby visar att trädgårdsväxter kan överleva genom olika strategier under flera hundra år. På samma sätt bör man fråga sig om även arterna i Nils Linnaeus trädgård kan ha överlevt tills idag. En sådan forskning är inte bara av lokalt intresse,

utan har vetenskapshistoriskt värde på en global nivå. Carl von Linnés tidiga intresse för botaniken är viktigt för studiet av Linné som den framstående forskare han blev vid Uppsala universitet. Han lade grunden till de botaniska och zoologiska vetenskaperna, och har därmed blivit en av världens mest berömda vetenskapsmän genom tiderna. Linnés tidigaste botaniska influenser är viktiga i sammanhanget därför att han inte formades i någon vetenskaplig skola genom en kunnig mästares undervisning, utan inhämtade mycket av sina kunskaper genom egen kraft. Han läste ivrigt allt han kom över av botanisk litteratur. I Lund använde han nätterna till att läsa böckerna i värden Stobaeus bibliotek. I Uppsala var föreläsningarna under all kritik, och Linné fick inhämta sin kunskap på universitetsbiblioteket:

här wid Upsala war ett förträffligt Bibliothek (Vita 3, Malmeström & Ugglå 1957).

Hans tidiga influenser fick på detta vis utvecklas fritt utan påverkan av starka personer, och blir därför betydelsefulla för den bana som ledde fram till sexualsystemet och gjorde honom världsberömd. En stark tidig influens var förstas faderns intresse för växter och hans rika trädgård, och den kan därmed få representera början av Linnés akademiska utveckling. Men faderns trädgårdsväxter speglar också en annan, mindre akademisk sida av Linné. I Uppsala framställs Linné rätt naturligt som den akademiska världsberömda professor han blev genom sin tjänst vid universitetet. I Stenbrohult och övriga Småland får man i stället en uppfattning av honom som en bygdens son, en rätt så typisk smålänning. Mitt eget intryck är att det vetenskapshistoriska arvet i Småland förvaltas såväl i folklivet som i de vetenskapliga arkiven. Ett akademiskt studium av Nils Linnaeus trädgård kan därför raskt förvandlas till ett studium av helt vanliga småländska trädgårdar, och arkivsökningarna byts ut mot trivsamma pratstunder över en kopp kaffe med småländska kringlor. Slutsatsen av min studie har nämligen blivit att Stenbrohultsbor, utan att egentligen veta om det, i tre sekler har förvalt ett stort kulturarv i sina trädgårdstäppor: de överlevande blommorna från Nils Linnaeus berömda trädgård.

Historien bakom Nils Linnaeus trädgård

Den unge Nils Linnaeus har själv berättat i en tjänsteskrivelse om hur Råshults Södregård var en något eftersatt gård innan han fick ta över den som ny komminister i Stenbrohults socken (Lindell 1923). Där levde två gamla gubbar i ett gammalt dåligt hus. Gårdens ängar var igenväxta, alltså kanske inte särskilt väl skötta. Men den 17 mars 1706 flyttade den nye komministern Linnaeus och hans nyblivna hustru, Christina Broderonia, dotter till kyrkoherden Samuel Broderonius i Stenbrohult, in i Råshult. Där byggde han med hjälp från församlingen en ny stuga, och han verkar med liv och lust ha tagit sin nya gård i besittning. Han lagade de förfallna uthusen och röjde i de igenvuxna ängarna. Han lät utsyna ekar som stod för nära åkrarna.

Effter giörligheten vinlade [jag] mig om vara en fljigtig oekonomus, med träas planterande och annat (Lindell 1923).

I detta "annat" rymdes även anläggningen av en trädgård. Vi vet en del om denna genom de båda sönerna Carl och Samuel. Carl skrev i sina självbiografier att fadern

straxt han var gift anlade en liten trädgård wid Råshult, där införde så många växter han utur trädgårdarne kunne sig skaffa; i ingenting hade sitt större nöje än i sin trädgård, mehr för åtskillige örter skull, än nytta skull (Vita 2, Malmeström & Uggle 1957).

Samuel, som var 11 år yngre än Carl, har i ett brev gett oss en bild av trädgårdens struktur:

I denna trädgård hade sahl. far sielf, med egen hand, gjort en upphöjning, såsom et rundt bord, runt omkring sängar och örter eller buskar, som skulle representera gästerna, och blomster afbildade rätterna på bordet.

Samuel beskrev också faderns odlarglädje:

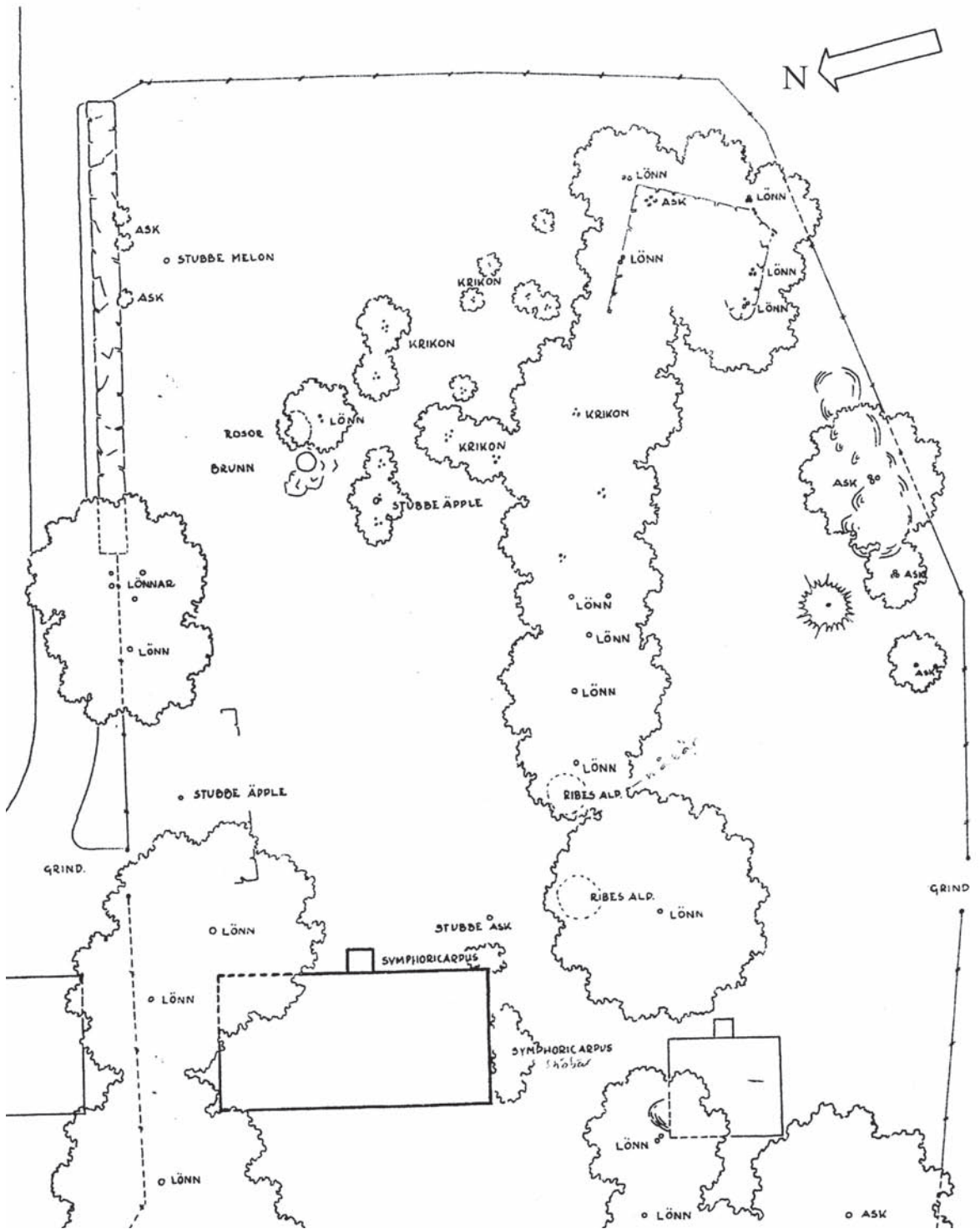
Då vår sahl. far [...] flötte till Råshult, som är capellan boställe wid Stenbrohult, anlade han en liten trädgård der (ty han war en stor älskare af Botaniquen ...). I thenne planterade han åtskillige växter, och hälst sådane som hade wackra blomor."

Han beskrev faderns kärlek till blommor som mycket stor:

Ty så högt värderade han den minsta och osynligaste växt som den skönaste, wälluch-tande blomma (Virdestam 1931).

Vi förstår från dessa beskrivningar att Nils Linnaeus var en blomsterentusiast. I prästerskapets uppgift låg visserligen att sprida kunskap om växternas nytta, men hos Nils Linnaeus fanns en ytterligare dimension i relationen till växterna. Han tyckte om blommornas skönhet. Han anlade en figurativ trädgård. Varifrån hade Nils fått denna kärlek till växter? Kanske ligger svaret i hans egen uppväxt, som sonen Carl beskrivit den:

Pastor Sven Tiliander uptog sin Systerson Nils ock hölt honom i skola med sina söner, där systersonen såg pastor Sven Tilianders nöje för sin Trädgård, ock deraf feck en smak för denna vetenskapen (Vita 3, Malmeström & Uggle 1957).



Figur 7. Detalj ur karta över växtbeståndet på Råshults tomt upprättad av hortonomkursen på Alnarp i september 1946 (från Stenbrohults pastorsexpeditions arkiv).

Detail from a map of the plants in the garden at Råshult, made by an Alnarp horticultural course in September 1946 (from the archive at the Stenbrohult parish office).

Då Nils Linnaeus svärfar dog, fick han överta kyrkoherdeskapet i Stenbrohult. Den lilla familjen flyttade till kyrkoherdebostället vid Stenbrohults kyrka 31 januari 1708 (Lindberg 1957). Carl var då ett år och åtta månader. Nils Linnaeus flyttade över växter från Råshult till en ny trädgård vid kyrkoherdebostället i Stenbrohult. Samuel skrev:

1709 anlade han här en trädgård: transporterade både trä och örter från Råshult: fast ei alla, ty en del stå der ännu (Virdestam 1931).

Varför tog inte Nils Linnaeus med sig alla arter vid flytten till Stenbrohults prästgård? En orsak var troligen att han fick behålla Råshult för sin svärmors och minderåriga svågrens räkning (Lindell 1923). Trädgården i Råshult kunde alltså utnyttjas av honom själv och hans släktingar.

Eftersom han inte bodde så länge i Råshult innehöll trädgården där säkerligen inte lika många arter som sonen Carl 22 år senare räknade upp från Stenbrohult (Linnaeus [1732] 1951). Att trädgården stadigt växte vet vi genom Samuels beskrivning av faderns karaktär, att han

önskade flera species alltid än han hade (Virdestam 1931).

Den blev till sist tillräckligt stor för att bli vida berömd. I reserapporten från Öländska resan skrev Carl efter ett besök i Stenbrohult att

trädgården som min Far ... här anlagt, hade flere slags örter, än någon trädgård i Småland haft (Linnaeus 1745).

I en av sina självbiografier skrev han följande:

Fadren anlade strax han blef Pastor vid Stenbrohult en den vackraste Trädgård, som var uti länet, upfyld med utvalda Trän, ock de raraste Blommor

och på ett annat ställe beskrev han trädgården som den som

i hela landet hölts för den yppersta (Vita 3 och 4, Malmeström & Uggla 1957).

Nils Linnaeus stora, berömda trädgård mötte ett trist, men alltför vanligt öde. Den eldhärdjades. Efter faderns död 1748 besökte Carl Stenbrohult på väg till Skåne i maj 1749. Han

beskrev hur trädgården stod förfallen och jämförde den med ett övergivet slagfält:

Jag tyckte mig se fältet där fordom Troja legat på det stället, där min salig fader ... anlagt den trädgården, som fordom blänkte av de raraste örter i Sverige, vilken en häftig vålded allede förstört, förrän tiden honom bortryckte förledit år den 12 maj (Linnaeus [1751] 1975; citatets latinska fraser här översatta till svenska).

Trots förödelsen tycktes flera växter ha överlevt. Samuel skrev 1778:

Af alt jordiskt nöje war bothaniquen det största för min Sahl. far. Många rudera witna än ther om både i Råshult och Stenbrohult (Virdestam 1931).

Växtmaterialet i Nils Linnaeus trädgård

På slutet av 1700-talet fanns alltså flera arter kvarstående på de två platser där Nils Linnaeus anlagt trädgårdar i Råshult och vid Stenbrohults kyrka. Vilka av de "utvalda Trän" och "raraste Blommor" han odlade kan då finnas kvar idag, och hur har de överlevt? Adonis Stenbrohultensis (Linnaeus [1732] 1951; se Appendix) ger oss en ögonblicksbild av trädgårdens artbestånd i Stenbrohult från sommaren 1732. En del av dessa arter hade sitt ursprung från trädgården i Råshult, och några lämnades kvar där vid flytten. Arter kan därmed ha överlevt i Råshult. Vid Stenbrohult kan träd, buskar, örter med rotknölar eller jordstammar, lökar och eldhärdiga frön ha överlevt eldsvådan. Men en annan viktig överlevnadsfaktor är kanske den viktigaste: de flesta arterna har troligen överlevt genom att de förflyttades till andra trädgårdar före branden, som växtbyten och gåvor.

Uttrycket ovan att Nils Linnaeus "införde så många växter han utur trädgårdarne kunne sig skaffa" visar hur man byggde upp en trädgård på 1700-talet. Växter gick från hand till hand. När sonen Carl som nytillträdd professor ville utöka den botaniska trädgården i Uppsala ("Hortus Upsaliensis"), skrev han själv att växtbeståndet föröktes igenom de frön, som Linnaei vänner ock allmenna commerce med utländingar kunde honom skaffa (Vita 3, Malmeström & Uggla 1957).

Figur 8. Brunröd daglilja fanns i Nils Linnaeus trädgård. Några gamla exemplar på Råshult kan härstamma från 1700-talet. Bild från Curtis Botanical Magazine. London. 1793. Plansch 64.

Hemerocallis fulva grew in Nils Linnaeus's garden. Some old plants in Råshult may origin from the 18th century.



Förfarandet var i stort sett detsamma som vi känner idag. Om man hade råd köpte man växter, annars byttes frön, lökar och plantor mellan växtintresserade. Vi får nog aldrig veta exakt på vilka vägar Nils Linnaeus samlade sina trädgårdsväxter. Till skillnad från hans berömde son Carl finns här inga efterlämnade brev eller notiser om frösändningar. Historien lämnar oss i stället med en hypotes, att växter vandrade från hand till hand vid möten mellan växtintresserade personer. Nils Linnaeus

trädgårdsintresse var ju egentligen en samlares, så han skaffade sig troligen genom åren ett expanderande nätverk av trädgårdsentusiaster. Om trädgården verkligen var en av de präktigaste i Småland, blev han dessutom känd vida omkring. En tämligen säker källa för arter till Nils Linnaeus trädgård bör förstås vara morbrodern Sven Tilianders trädgård i Pjätteryd. Vänner och kollegor hjälpte säkert till med att utöka växtbeståndet i trädgården, och naturligtvis även sonen Carl, som delade Nils intresse.

Tabell I. Arter inplanterade på 1940- respektive 1970-talet i den anlagda örtagården och på tomten vid Råshults Södregård enligt Mathiasen-Mo (1947), Mo (1949; växtmaterial troligen från Alnarp) och Petersson (1982; växtmaterialet huvudsakligen från Uppsala, utom de markerade med asterisk som togs från Råshults Södregårds tomt, Gunnar Petersson muntl.). Synonymer som användes i ursprungsdokumentet samt färgvarianter är angivna inom parentes.

Species introduced to the ornamental garden and grounds at Råshult Södregård, according to Mathiasen-Mo (1947), Mo (1949; plant material probably from Alnarp), and Petersson (1982; plant material mainly from Uppsala, except for those marked with an asterisk, which were taken from the Råshult grounds, Gunnar Petersson pers. comm.). Synonyms used in original documents and colour varieties are given in brackets.

<i>Achillea ptarmica</i> (1947, 1982)	<i>Lupinus luteus</i> (1947)
<i>Aconitum napellus</i> (1947, 1982)	<i>Lupinus polyphyllus</i> (1947)
<i>Aconitum</i> × <i>stoerkianum</i> (<i>A. variegatum</i> ; 1947)	<i>Lychnis chalconica</i> (1947, 1982)
<i>Adonis annua</i> (<i>A. autumnalis</i> ; 1947)	<i>Lychnis coronaria</i> (1947)
<i>Alcea rosea</i> (<i>Althaea rosea</i> ; 1947)	<i>Malva moschata</i> (1982)
<i>Allium fistulosum</i> (1982)	<i>Melissa officinalis</i> (1982)
<i>Allium sativum</i> (1982)	<i>Mentha</i> × <i>pipperita</i> (1947)
<i>Althaea officinalis</i> (1982)	<i>Mentha</i> <i>spicata</i> 'Crispa' (1982*)
<i>Amaranthus caudatus</i> (1947)	<i>Muscari botryoides</i> (1982)
<i>Amberboa moschata</i> (<i>Centaurea moschata</i> ; 1947)	<i>Myrrhis odorata</i> (1982*)
<i>Angelica archangelica</i> (1982)	<i>Narcissus poëticus</i> (1947, 1982*)
<i>Aquilegia vulgaris</i> (1947, 1982)	<i>Narcissus pseudonarcissus</i> (1947, 1982)
<i>Artemisia abrotanum</i> (1982)	<i>Nepeta</i> (troligen <i>N. cataria</i>) (1947)
<i>Artemisia pontica</i> (1982)	<i>Nigella damascena</i> (1947)
<i>Asparagus officinalis</i> (1982)	<i>Ornithogalum umbellatum</i> (1982)
<i>Astrantia major</i> (1947, 1982)	<i>Paeonia</i> × <i>festiva</i> (<i>P. officinalis</i> 1947, 1982*)
<i>Bellis perennis</i> (1982)	<i>Papaver somniferum</i> (1947)
<i>Bryonia alba</i> (1982)	<i>Peucedanum ostruthium</i> (1982)
<i>Calendula officinalis</i> (1947)	<i>Physalis alkekengi</i> (1982)
<i>Campanula latifolia</i> (1947)	<i>Polemonium caeruleum</i> (1947, 1982)
<i>Campanula trachelium</i> (1947)	<i>Primula veris</i> (1947)
<i>Centaurea cyanus</i> (1947, 1982)	<i>Prunus tenella</i> (1982)
<i>Cichorium intybus</i> (1982)	<i>Rhodiolum rosea</i> (<i>Sedum rosea</i> ; 1982)
<i>Consolida ajacis</i> (rosa) (1947)	<i>Ribes rubrum</i> (1949)
<i>Dianthus barbatus</i> (1947, 1982)	<i>Ribes uva-crispa</i> (1949)
<i>Digitalis purpurea</i> (1947)	<i>Rosa pimpinellifolia</i> (<i>R. spinosissima</i> ; 1947)
<i>Dimorphotheca pluvialis</i> (1947)	<i>Rudbeckia laciniata</i> (1982)
<i>Dracocephalum moldavica</i> (1982)	<i>Ruta graveolens</i> (1947, 1982)
<i>Fritillaria imperialis</i> (1947, 1982)	<i>Salvia officinalis</i> (1947, 1982)
<i>Galanthus nivalis</i> (1982)	<i>Salvia pratensis</i> (1982)
<i>Glebionis coronaria</i> (<i>Chrysanthemum coronarium</i> ; 1947, 1982)	<i>Sanguisorba minor</i> (1982)
<i>Helianthus annuus</i> (1947)	<i>Sanguisorba officinalis</i> (1982)
<i>Helleborus niger</i> (1947)	<i>Scabiosa atropurpurea</i> (1947)
<i>Hemerocallis fulva</i> (1982)	<i>Sempervivum tectorum</i> (1949)
<i>Hepatica nobilis</i> (<i>Anemone hepatica</i> ; 1947)	<i>Solidago canadensis</i> (1947)
<i>Hesperis matronalis</i> (1947, 1982)	<i>Stachys officinalis</i> (<i>Betonica officinalis</i> ; 1982)
<i>Humulus lupulus</i> (1949)	<i>Symphytum officinale</i> (1982)
<i>Hyssopus officinalis</i> (1947, 1982)	<i>Tagetes erecta</i> (1947)
<i>Inula helenium</i> (1982)	<i>Tagetes patula</i> (1947, 1982)
<i>Iris latifolia</i> (<i>I. anglica</i> ; 1947)	<i>Tanacetum balsamita</i> (<i>Balsamita major</i> ; 1982)
<i>Iris persica</i> (1947)	<i>Tanacetum parthenium</i> (<i>Chrysanthemum parthenium</i> ; 1982)
<i>Iris susiana</i> (1947)	<i>Tanacetum vulgare</i> (1947)
<i>Lavandula angustifolia</i> (<i>L. officinalis</i> ; 1947, 1982)	<i>Tanacetum vulgare</i> f. <i>crispum</i> (<i>Chrysanthemum vulgare</i> ; 1982)
<i>Levesticum officinale</i> (1982)	<i>Thymus serpyllum</i> (1982)
<i>Lilium bulbiferum</i> (1947, 1982)	<i>Tradescantia</i> × <i>andersoniana</i> (1982)
<i>Lilium candidum</i> (1947, 1982)	<i>Tulipa gesneriana</i> (1982)
<i>Lilium martagon</i> (1947)	<i>Tulipa</i> sp. ("röda tulpaner") (1947)
<i>Linum usitatissimum</i> (<i>L. sativum</i>) (1949)	<i>Tulipa sylvestris</i> (1947)
<i>Lupinus albus</i> (1947)	<i>Viola odorata</i> (1947)

Det är i det sammanhanget intressant att notera att potatis *Solanum tuberosum* förekom i Nils Linnaeus trädgård, en art som då ännu var exotisk i Sverige (Arnborg 1996). Den kan förstås ha funnits i odling i trakten, men det finns också en möjlighet att sonen Carl fört med sig en knöl från Uppsala botaniska trädgård, där vi vet att den odlades vid samma tid (Linnaeus [1731b] 1888).

På samma sätt fanns det förstås ett flöde av arter ut ur Nils Linnaeus trädgård till andra trädgårdar i bygden genom det nätverk han hade som kyrkoherde i Stenbrohult. Detta flöde bör ha pågått under de fyrtio år trädgården existerade, från 1706 till 1746, och Nils Linnaeus trädgård bör ha varit den viktigaste källan för nya arter i Stenbrohults trädgårdar. Därefter får man räkna med att växterna spred sig från mottagarnas trädgårdar. Under en tid då fattigdom regerade och inköp av plantor var sällsynt hos allmogen, måste ett tämligen konstant antal lättodlade växter ha varit omhuldade och spridits mellan människor i trakten. Troligen var det först under sent 1800-tal och därefter som trädgårdsbestånd utökades med material från handelsträdgårdar.

Förutom de arter som kan finnas kvar i Råshult och Stenbrohult, kan man alltså räkna med att det förekommer växter i Stenbrohults trädgårdar som direkt härstammar från Nils Linnaeus 1700-talsträdgård, särskilt vid mer opåverkade, övergivna torp och gårdar.

Förändringar i Råshults Södregårds trädgård sedan Linnaeus dagar

Vi vet genom Samuel Linnaeus att arter kvarstod i Råshult under slutet av 1700-talet, och man frågar sig då var trädgården låg. Området kring Råshultsstugan har genomgått flera omvandlingar sedan dess, och är inte på något sätt orörd mark. En teckning av Alexander Wetterling, troligen från 1820 eller 1821 (Sernander 1921; se figur 2) visar en omgärdad trädgård söder om boningshuset, som ligger på samma plats som den nuvarande Råshultsstugan. På en skifteskarta från 1841 (figur 3) är trädgårdsområdet markerat på ungefär samma

plats. Teckningen användes som underlag för ett mer känt kopparstick av Råshult (Afzelius 1823). Troligen uppfördes det hus som syns på teckningen emellertid efter Nils Linnaeus tid i Råshult. Linnaeus hus ska ha varit det som syns i fonden på bilden (Lindell 1923). Det är troligt att den trädgård vi ser på teckningen anlades efter att det nya boningshuset uppfördes, med söderväggen som uppvärmade instrålningsreflektor. Exakt var Nils Linnaeus trädgård låg är förstås svårt att säga, men en god gissning är i det trädgårdsområde som låg strax sydost om hans hus (figur 3), alltså den del av tomten där humlestörarna och vinbärsbuskarna är planterade idag. Hans kvarstående växter bör ha flyttats in i den nyuppförda trädgården söder om det nya boningshuset. Trädgården tycks åter ha flyttats i mitten av 1800-talet, och befann sig enligt en ritning från 1877 framför huset (figur 4, Ekwall-Bauer 1995). Man får återigen räkna med att växter förflyttades i den omdaning.

Marken bakom huset omvandlades starkt efter att järnvägen drogs förbi. Man skapade här år 1866 ett minne till Linnés ära för de förbifarande resenärerna, en ståtlig park med en centralt placerad Linné-obelisk, omgärdad av en granitmur med två järngrindar (Sernander 1921). Detta var i sanning ett 1800-talsmonument som måste ha stått i stor kontrast till Råshults Södregårds bondgårdsmiljö (figur 5). År 1914 gjordes en olycklig renovering av parken. Grässvålen togs bort och ersattes av matjord. Den ursprungliga vegetationen höggs bort, och barrträd som tuja och ädelgran planterades i stället. Detta förändrade den ursprungliga floran, vilket väckte starka reaktioner (Lindman 1920). Gården övergick 1904 från att vara komministergård till att bli en vanlig bondgård (Gustawsson 1980), och år 1930 beviljades statsmedel till restaurering av Råshult till ett musealt Linnéminne (Gustawsson 1980). I samband med detta återskapades stugan till 1700-talskick. En skötselplan för Råshults ängar genomfördes (se nedan). De malplacerade barrträden kring obeliskan togs bort och inplanteringar skedde som återställde lövängsaspekten (Boberg 1931, Sernander 1933). En plan över tomten

från 1946 visar arter som bok, björk, ask, lönn, ek och hassel i parken (figur 7; Råshult 1946).

Initiativtagare till att återskapa den ursprungliga ängsvegetationen runt obeliskens var Rutger Sernander (Sernander 1933). Han skrev också en skötselplan för Råshults ängar, som dock ansågs vara för allmänt hållen (Gustawsson 1980). Sernander hade emellertid ett unikt spårinne för linneanska botaniska relikter, och vid ett besök i Råshult (Sernander 1921) intervjuade han gårdens husmor om namnen på de fruktsorter och blommor som växte där. Han bedömde i sin rapport sannolikheten för växternas ursprung ur 1700-talet och gav råd om bevarande av träden. Genom Sernanders undersökningar vet vi att på Råshultstomten fanns i början av 1900-talet stora röda äpplen, vita gyllen, citronäpplen (melon), kanikeräpplen *Malus domestica*, gråpäron *Pyrus communis*, bigarräer *Prunus avium* och den äldre plommonsört *Prunus domestica* ssp. *domestica* som i trakten benämns ”krikon” (se mer om detta nedan). Åtminstone vitgyllen och kanikeräpplena kan ha haft en historia från 1700-talet i bygden (Nilsson 1987), men de är idag borta från Råshults Södregård. Sernander (1921) noterade också brunröd daglilja *Hemerocallis fulva* (figur 8) och aklejoj *Aquilegia vulgaris*, som ”enligt traditionen av ålder varit kända för sina olika färger”. Sernanders stora intresse för att söka efter och dokumentera genuin linneansk flora har varit ovärderlig för andra linneanska platser i Sverige,

främst Linnés Hammarby (Manktelow 2001). Tyvärr tillbringade han alltför litet tid i Råshult och Stenbrohult.

Restaureringen av Råshult fortsatte och man fokuserade nu på Nils Linnaeus trädgård. Svenska Handelsträdgårdsmästares Förening ordnade en insamling bland sina medlemmar för att anlägga en rekonstruktion av trädgården enligt bilden från början av 1800-talet (figur 2) och den beskrivning av faderns trädgård Samuel Linnaeus gav i sitt brev (Virdestam 1931). Planeringen av anläggningen blev en övningsuppgift för hortonomkursen på Alnarp (Mo 1949). Ett förslag till utformning ritades av hortonomen Bertil Mathiasen-Mo (1947), och en modell av det blivande Råshult byggdes upp (figur 9; modellen finns att beskåda i Råshultsstugan). I planen, som föredrogs i Föreningen för Dendrologi och Parkvård 1948 (Mo 1949), ingick även inplanteringar i ängsmarken bakom huset och anläggningen av en linåker med angränsande humlestöror och vinbärsbuskar på tomtens nordöstra hörn. Under ledning av Telemak Fredbärj och med insatser av vaktmästaren i Råshult, Karl Niva, anlades så 1950 en blomstergård på Råshults Södregård söder om boningshuset, omgiven av en gärdesgård enligt förlagan (Lindberg [1967] 1992, Mo 1949). Växtmaterialet togs troligen från Alnarp (tabell 1).

Runt 1970 genomförde Hembygdsföreningen Linné en växtinsamling, där man anmodades ta med sig äldre växtmaterial från torp och gårdar



Figur 9. En modell av Råshult med den planerade prydnadsträdgården från 1950-talet finns idag utställd i Råshultsstugan.

A model of Råshult, with the planned ornamental garden from the 1950s, is today on display in the Råshult main building.



Figur 10. Styvmorsviol, här från Råshult, var en av de vilda växterna i Adonis Stenbrohultensis.
Viola tricolor was one of the wild plants in Adonis Stenbrohultensis.

i trakten. Dessa växter planterades i rabatten vid humlestörarna (Allan Ericsson, muntl.). Någon dokumentation över vilka arter som då insamlades gjordes emellertid inte. Den lilla blomstergården från 1950 hade på 1970-talet hunnit bli mycket nedgången. Utgångna arter hade dessutom börjat ersättas av sådana som inte fanns beskrivna i Adonis Stenbrohultensis (Allan Ericsson, muntl.). Därför renoverades trädgården genom Hembygdsföreningen Linnés försorg under ledning av Gunnar Petersson, dåvarande örtagårdsmästare i Linnéträdgården i Uppsala. Gunnar Petersson tog vara på några plantor på tomten: krusmynta *Mentha spicata* 'Crispa' från den gamla blomstergården, bondpion *Paeonia ×festiva* från området framför Råshultsstugans dörr, spansk körvel *Myrrhis odorata* från ingången till blomstergården, samt en gammal form av pingstlilja *Narcissus poeticus* från rabatten vid humlestörarna i nordöstra

hörnet av tomten (Gunnar Petersson, muntl.). Ursprunget för dessa individ är inte känt, men pingstliljorna härrörde troligen från hembygdsföreningens växtinsamling 1970. Tillsammans med växtmaterial från Linnéträdgården i Uppsala ingick dessa arter i den renoverade blomstergården som nu kallades "örtagården" och invigdes 1980. Dess växtbestånd presenterades i ett litet häfte (Petersson 1982, tabell 1). Stiftelsen Linnés Råshult har idag som markägare ett huvudansvar för örtagården, i samarbete med Gunnar Petersson.

Inventering av Råshults Södregårds tomt

För att få en inblick i om några växter av historiskt värde kan finnas på Råshults Södregårds tomt, inventerade jag kulturväxterna där i två omgångar, 8–10 maj samt 3–5 juli 2003, så att både vår- och sommarfloran kunde studeras. För att underlätta fynd av växter hade gräsmat-

Tabell 2. Kulturväxter i Råshult och några omgivande torp och gårdar. Arter med asterisk ingår i Adonis Stenbrohultensis. Arter med asterisk inom parentes förmodas ha ingått på de saknade manuskriptsidorna enligt Fredbärj (1951). Inventeringen gjordes i maj och juli 2003. Garden plants in Råshult and at some farms and crofts in the vicinity. Species marked with an asterisk is mentioned in Adonis Stenbrohultensis. Species marked with an asterisk in brackets is supposed by Fredbärj (1951) to have been included on the missing pages of the original manuscript. The inventory was made in May and July 2003.

Art	Råshult Södre- gård, Tomt	Råshult Södre- gård, V järn- vägen	Råshult Hem- bygds- museum, Tomt	Råshult Norr- gård Alm- blads	Råshult Stenstu- gan	Råshult Södre- gård Nytorp	Djäkna- bygd Boke- lund	Djäkna- bygd gård	Taxås	Sten- brohults gamla präst- gård	Kroken
<i>Achillea ptarmica</i> * nysört										x	
<i>Aesculus hippocastanum</i> (*) hästkastanj						x	x			x	x
<i>Anthericum liliago</i> stor sandlilja	x										
<i>Aquilegia vulgaris</i> * akleja		x			x	x	x				x
<i>Artemisia absinthium</i> malört	x										
<i>Bellis perennis</i> * tusensköna	x										
<i>Bergenia crassifolia</i> bergenia						x					
<i>Bistorta officinalis</i> (*) stor ormröt			x								
<i>Bryonia alba</i> * hunddrova	x										
<i>Campanula rapunculoides</i> knöklöcka						x					
<i>Caragana arborescens</i> 'Pendula' hängkaragan						x					
<i>Centaurea montana</i> bergklint	x						x				
<i>Grocus</i> sp. krokus											
<i>Digitalis purpurea</i> * fingerborgsblomma	x	x				x	x		x		
<i>Echinops sphaerocephalus</i> * bolltistel											
<i>Euonymus europaeus</i> (*) benved			x								
<i>Fagus sylvatica</i> bok	x										
<i>Fragaria moschata</i> * parksmultron			x							x	
<i>Fraxinus excelsior</i> ask	x					x					x
<i>Galanthus nivalis</i> * snödropp	x					x					
<i>Helianthus tuberosus</i> * jordärtskocka											x
<i>Hemerocallis fulva</i> * brunröd daglilja	x										
<i>Anemone hepatica</i> * blåsippan											
<i>Hesperis matronalis</i> * hesperis	x									x	
<i>Impatiens glandulifera</i> jättebalsamin	x										
<i>Laburnum</i> sp.* gullregn											x
<i>Lilium bulbiferum</i> * brandlilja											x
<i>Lilium martagon</i> * krollilja								x			
<i>Lonicera periclymenum</i> vildkaprifol											
<i>Lupinus polyphyllus</i> blomsterlupin			x								
<i>Lychnis chalcedonica</i> studentnejlika											
<i>Lychnis coronaria</i> purpurklätt											
<i>Lysimachia nummularia</i> penningblad											
<i>Malus domestica</i> 'Melon'											x

Art	Råshult Södre- gård, Tomt	Råshult Södre- gård, V järn- vägen	Råshult Hem- bygds- museum, Tomt	Råshult Norr- gård Alm- blads	Råshult Stenstu- gan	Råshult Södre- gård Nytorp	Djäkna- bygd Boke- lund	Djäkna- bygd	Taxås	Sten- brohults gamla präst- gård	Kroken
<i>Malva moschata</i> * myskmalva										x	x
<i>Muscari botryoides</i> * pärlhyacint	x			x		x					
<i>Myrrhis odorata</i> spansk körvel	x										
<i>Narcissus poeticus</i> * pingstlilja	x				x			x			
<i>Narcissus pseudonarcissus</i> påsklilja	x				x	x		x			
<i>Paeonia</i> x <i>festiva</i> * bondpion				x							
<i>Papaver orientale</i> orientvallmo				x				x			
<i>Petasites hybridus</i> * pestskräp										x	
<i>Phalaris arundinacea</i> 'Picta' randgräs				x		x		x			x
<i>Phedimus spurius</i> kaukasiskt fetblad			x			x					
<i>Philadelphus</i> spp	x					x					
<i>Pilosella aurantiacum</i> rödfibbla						x					
<i>Pinus mugo</i> bergtall											
<i>Primula vulgaris</i> jordviva					x						
<i>Prunus cerasifera</i> korsbärsplommon					x						x
<i>Prunus domestica</i> cf. 'Allmänt Gulplommon'								x			
<i>Prunus domestica</i> ssp. <i>insititia</i> * krikon	x			x				x			
<i>Prunus</i> sp.	x										
<i>Rheum rhabarbarum</i> * rabarber					x			x			
<i>Rhododendron</i> sp.						x					
<i>Ribes nigrum</i> svart vinbär	x					x					
<i>Ribes rubrum</i> * röd vinbär	x			x				x			
<i>Ribes rubrum</i> * vita vinbär				x				x			
<i>Ribes uva-crispa</i> * krusbär	x					x		x			x
<i>Rosa villosa</i> ssp. <i>mollis</i> hartstros	x							x			
<i>Rudbeckia laciniata</i> * höstrudbeckia	x										
<i>Sambucus nigra</i> * fläder	x							x			
<i>Saponaria officinalis</i> såpnejlika									x		
<i>Scilla forbesii</i> värstjärna	x										
<i>Sedum telephium</i> kärleksört										x	
<i>Sempervivum tectorum</i> * taklök	x									x	
<i>Symphoricarpos albus</i> snöbär								x			
<i>Syringa vulgaris</i> (*) syren	x							x			
<i>Tanacetum vulgare</i> f. <i>crispum</i> * munkrenfana											
<i>Thalictrum aquilegifolium</i> aklejruta									x		
<i>Tradescantia Andersoniana</i> -gruppen tremastarblomma				x							
<i>Tragopogon pratensis</i> * ängshavverrot											x
<i>Viburnum opulus</i> olvon		x									
<i>Vinca minor</i> vintergröna					x			x			
<i>Viola odorata</i> * luktviole											x
<i>Viola tricolor</i> * stymmsorviole	x										x

tan inte slagits i den västra delen av gårdstunet samt skyddats från tramp genom en avspärning. Inventeringsresultatet presenteras i tabell 2. Den lokala historien kring de kulturväxter på Råshult som ingår i *Adonis Stenbrohultensis* (Appendix) dokumenterades i största möjliga mån genom intervjuer med lokalbefolkningen, Stiftelsen Linnés Råshults personal och medlemmar i Hembygdsföreningen Linné. För att avgöra sannolikheten för en arts äldre ursprung, invägdes i den samlade informationen en bedömning av artens förmåga att överleva.

Flera av arterna återfanns i den sydöstra delen av tomten, i ett parti som jag har tolkat som en igenvuxen rabatt med ursprung från tiden mellan 1841 och 1930. Innan 1841 fanns det troligen inte någon rabatt på den platsen, eftersom skifteskartan visar att det var ett icke inhägnat område, alltså troligen trampat och betat av gårdens djur (figur 3, Område 254). Inget pekar heller på att rabatten anlagts efter att Råshult blev ett museum 1930. På vegetationskartan från 1946 finns inga anmärkningar om några blomsterrabatter i denna del av trädgården (figur 7). I Hembygdsföreningen Linné känner man heller inte till att området varit föremål för några inplanteringar (Allan Ericsson, muntl.). Detta tyder på att området är en övergiven igenvuxen rabatt, och dess ålder pekar mot att växterna bör komma från den lokala kulturväxtfloran. Vissa arter i den gamla rabatten ingår i *Adonis Stenbrohultensis* och har ett särskilt bevarandevärde.

Eftersom marken kring Råshultsstugan har varit föremål för sentida prydnadsinplanteringar i sin egenskap av att vara Linnéminne, är den paradoxalt nog den minst troliga platsen att finna arter från Nils Linnaeus trädgård. Dessa bör man snarare söka i gamla glömda trädgårdar, orörda sedan åtminstone tidigt 1900-tal. Kunskap om de enskilda arternas historia finner man särskilt hos äldre sockenbor med växtintresse. Därför utökades undersökningen med intervjuer och inventeringar av granngårdar, torp under Råshult, samt några omgivande gårdar med äldre historia. Inventeringsresultatet presenteras i tabell 2.

Arter på Råshults Södregård med möjligt ursprung i Nils Linnaeus trädgård

Slutsatsen av min inventering har blivit att sex arter bör skyddas vid en eventuell uppgrävning av området, och ytterligare sex arter måste undersökas närmare innan slutligt beslut om skydd kan tas. Två arter ur *Adonis Stenbrohultensis* som förekommer i Råshult har undantagits särskilt skydd eftersom de är vilda och vanligt förekommande: styvmorsviol *Viola tricolor* (figur 10) och groblad *Plantago major*. Den senare är dessutom en art som endast har förmodats ingå i *Adonis Stenbrohultensis* på de förlorade manuskriptbladen (Fredbärj 1951).

Växter som bör bevaras på Råshults Södregård

Hemerocallis fulva brunröd daglilja
Innan Råshult blev ett museum, på den tid då den var en bondgård, nämnde Rutger Sernander brunröd daglilja (figur 8) härifrån vid ett besök i Linnés fotspår (Sernander 1921). Han sökte då efter gammaldags växter som kunde vara rester från Nils Linnaeus trädgård, och skrev att det i trädgården växte ”*Hemerocallis fulva*, vilken kallades ’Liljor’, och ingen visste när den kommit hit”. Plantorna som Sernander såg var troligen de som syns i en rabatt framför huset på ett fotografi av Råshult från 1930-talet (fotografiet ligger i en monter i Råshultsstugan). Idag finns endast några sterila plantor i den igenväxta sydöstra delen av tomten, troligen av samma klon. Plantorna bör flyttas till näringsrikare rabatter för att fås att blomma igen. Brunröd daglilja finns också på Råshults Norregård (tabell 2), troligen också av samma klon. Arten har även noterats på fler ställen i Stenbrohults sockenflora (Nilsson & Nilsson 2004).

Muscari botryoides pärlhyacint

En äldre sort av pärlhyacint växer invid de nu nedhuggna askarna längs södra staketet. Dessa individ är troligen inte förädlade, utan härstammar direkt från den vilda populationen. Pärlhyacinterna bör flyttas till en rabatt och förökas upp. Samma sorts pärlhyacint förekom vid flera av de torp och gårdar som undersöktes i inventeringen (tabell 2).

Figur 11. Röda vinbär av en äldre sort från Råshult Norregård, Signe Almblad's trädgård.

Ribes rubrum of an older variety from Råshult Norregård (Råshult Northern Farm), Signe Almblad's garden.



Bistorta officinalis stor ormrot
Bakom hembygdsmuseet, som ligger bredvid Råshultsstugan, växer denna art i gräsmattan. Stor ormrot är belagd från Råshult redan i mitten av 1800-talet. Vi vet inte med säkerhet om denna art ingick i Nils Linnaeus trädgård, eftersom manuskriptbladet med den klass den tillhör saknas i originaldokumentet. Fredbärj (1951) antog emellertid att den kunde ha ingått i Adonis Stenbrohultensis, och den förekom i trädgårdar på 1700-talet, till exempel i Uppsala (Rudbeck 1685). Därför bör arten bevaras som en möjlig relik från Nils Linnaeus trädgård i Råshult.

Prunus domestica ssp. *domestica* plummon ("krikon")

På Råshults Södregård står två träd av s.k. krikon i den södra delen. Krikon tycks vara ett ännu så länge outrett begrepp i Sverige. Namnet tycks i folkmun knutet till en äldre plommonsart med ovala frukter och grova tornar, som inte är identisk med det träd som till exempel i Botaniska trädgården i Uppsala artbestämts till krikon *Prunus domestica* ssp. *insititia*, med klotrunda frukter och smalare tornar. Sernander (1942) har delvis utrett dessa båda underarter och påpekat att den växt Linné benämnde krikon (eller tysk plommon) troligen var en kors-

Figur 12. Den fläder som finns vid Råshult är säkerligen en rest från 1700-talet.

The *Sambucus nigra* shrubs found at Råshult today most likely have their origins in the 18th century.



ning mellan krikon och slån, s.k. terson. Denna korsning skulle i så fall under Linnés ungdom ha varit gängse odlad i södra Småland. Linné nämner ”tysk plommon” bland annat i Adonis Stenbrohultensis, och enligt honom var detta taxon vanligt i Småland, men saknades i Uppsalas trädgårdar (Fries 1899). Enligt Sernander (1942) har det svenska namnet krikon sedan Linnés tid övergått till en äldre form av plommon, de något torniga små träd med små ovala frukter som benämnts ”krikon” av Anton Nilsson (1989). Sernanders teori är mycket intressant och bör utredas vidare, särskilt som man på Linnés Hammarby har upptäckt en mycket smaklig form av terson (Sernander 1942, Manktelow 2001), vilken skulle kunna ha en koppling till Linnés odlingar på Hammarby.

De gamla plommonträden (med den lokala benämningen krikon) i Råshult kan tillhöra samma taxon som Nils Linnaeus odlade i sin trädgård (”röda plommon”), och möjligen vara en del av samma klon. Träden tycks vara rester av en gammal lund, som kan återskapas genom att rotskott tillåts växa upp från träden. Trädens historia i Råshult är delvis dokumenterad. Enligt Signe Almblad, barnfödd på Råshults Norregård, fanns på Råshults Södregård tidigare en ”hel radda träd som vaktmästare Gustaf kallade en krikonlund”, vilket stämmer med karteringen på figur 7. På figur 4 finns däremot på samma område noterat en rad ”gamla körsbärsträd”, men inga ”krikon”. Enligt Signe Almblad fanns inga körsbärsträd på Råshults Södregård i början av 1900-talet. Invånarna på gården innan det blev museum angav för Rutger Sernander (1921) att där fanns ”krikon” och bigarråer i trädgården. Troligen är de ”körsbärsträd” som anges i figur 4 egentligen bigarråer, och ”krikon” har, liksom de andra frukträderna, inte ritats ut. Nordost om Råshults Södregård står ännu ett gammalt ”krikonsträd”, troligen en rest från en lund på Råshults Norregård.

Ribes rubrum röda vinbär

Sernander nämnde att det fanns röda vinbär i Råshult med små välsmakande bär. Både röda och vita vinbär odlades av Nils Linnaeus. De

gamla sorter som idag är samlade i Råshults rabatter från omkringliggande trädgårdar är av största intresse att bevara, men det behövs utredas vilka som samlats i bygden och vilka som eventuellt inplanterades från Alnarp enligt förslaget från 1947 (Mathiasen-Mo 1947, Mo 1949). Om mer dokumentation inte kan hittas för att identifiera ursprunget till de vinbär som finns på Råshults Södregård är det säkraste att åter samla in vinbärsbuskar från gårdar i bygden, till exempel Råshults Norregård där de har funnits sedan 1800-talet (figur 11; Signe Almblad, muntl.).

Sambucus nigra fläder

På gårdstunet står flera buskar av fläder (figur 12). Dessa tycks ha en mycket gammal historia på gården. En notering på en handritad karta från 1877 (figur 4) berättar om en kvarstående mycket gammal fläder söder om Råshultsstugan, alltså platsen för den gamla trädgården:

Wid södra gafvel står ett gammalt hylleträd, hvars omkrets är 1,5 aln (stammen), det är troligen det största o tjockaste hylleträd som finns på långa nejder härifrån.

Måttet 1,5 alnar motsvarar ungefär 90 centimeter, så trädet måste verkligen ha varit gammalt. Fläder var en av arterna i Adonis Stenbrohultensis, och de buskar som står här idag har med största sannolikhet sitt ursprung i buskar som Nils Linnaeus planterade. All fläder bör därför bevaras i Råshult som ett levande kulturminne.

Växter som bör studeras närmare på Råshults Södregård

Aquilegia vulgaris akleja

När gräset lämnades att växa under 2003 kom rätt många individ av akleja fram i den sydöstra, igenväxta delen av tomten. Färgerna varierade från vanliga blå eller rosa till djuplila eller köttfärgade. Flera individ var sporrlösa eller hade svagt utvecklad sporre (figur 13). Vid Sernanders besök 1921 rapporterade han från sin intervju med ”husmodern” att ”överallt rundt husen växa ’Acklejer’ (*Aquilegia vulgaris*), som enligt traditionen av ålder varit kända för sina olika färger”. Han citerade därefter mycket riktigt att Linné nämnt aklejer av flera färger

i *Adonis Stenbrohultensis*, ”variati diversibus coloribus” (varierar i olika färger). Aklejor av olika färger var i odling redan på 1600-talet. Detta ses bland annat i Rudbecks förteckning över växterna i Uppsala botaniska trädgård (Rudbeck 1685). Där växte blå, vita, röda och köttfärgade sorter, i enkla, dubbla och sporrlösa former (”stellata”). Aklejor korsar sig lätt mellan närstående arter, och de mörkare färgerna tros härstamma från hybridisering med arterna *A. atrata* och *A. nigricans* (Jonsell 2001). De äldre aklejorna i Råshult som Sernander observerade kan ha varit rester från Nils Linnaeus odlingar. Enligt planen för örtagården, skulle tre bestånd av akleja planteras in där (Mathiasen-Mo 1947). Om man utgår från att den blomstergård som invigdes 1950 följde planen borde dessa aklejor ha varit av olika sorter och färger och kommit från Alnarp. Jag har i denna undersökning endast funnit planen, men inte något underlag för artsammansättningen i den färdiga blomstergården. Däremot finns en kommentar att man dessutom tänkte plantera in akleja i gräsvegetationen bakom huset i slänten mot järnvägen (Mo 1949). Vad som egentligen planterades in bör utredas närmare, möjligen finns det dokumenterat i Alnarps arkiv. Vid restaureringen 1980 fördes dock inga plantor av aklejor in från Uppsala, utan i rabatterna användes det befintliga materialet (Gunnar Petersson, muntl.). År 1991 planterades mörkt blå, nästan svarta aklejor med ursprung från Pjätteryd in på norra delen av Råshultstomten (Helmut Bauer, muntl.). På Råshult finns alltså en intressant genetisk ursprungspopulation, eventuellt uppblandad med nyare inplanteringar från Alnarp. För insamling av äldre, lokalt material skulle jag rekommendera insamling av akleja från någon mer orörd trädgård i trakten, till exempel Bokelund. Dock har aklejorna i Råshult ett bevarandevärde. Färg- och formvarianter bör studeras närmare. Inga fler inplanteringar av denna art bör ske.

Galanthus nivalis snödroppe

I den sydöstra delen av trädgården fanns några överblommade snödroppar. De bör observeras

i blom för att avgöra om de är av en sort som kan härstamma från 1700-talet, eller om de är inplanterade senare. Om de är av en äldre sort bör de bevaras.

Myrrhis odorata spansk körvel

Längs Råshultsstugans västra vägg står idag en rad med spansk körvel. Den planterades där av Gunnar Petersson, som fann den på tomten vid restaureringen av örtagården 1980 (Gunnar Petersson, muntl.). Det är mycket troligt att arten tillhör den ursprungliga gårdshäcken, eftersom den rapporterats därifrån redan 1926, innan Råshult blev museum (Nilsson & Nilsson 2004). I Stenbrohult finns den belagd redan 1863, från en plats som möjligen kan vara Råshult (Sven G. Nilsson, muntl.). Spansk körvel står märkligt nog inte med i *Adonis Stenbrohultensis*, trots att den odlades på 1700-talet och tidigare (Rudbeck 1685, Linnaeus [1731b] 1888, Fries 1899). Den bör ha ingått i Nils Linnaeus trädgård, kanske efter 1732, och dess möjliga äldre ursprung i Råshult gör att den förtjänar ett beskydd här. Växtens historia i Stenbrohult bör emellertid studeras närmare.

Narcissus poeticus pingstlilja

I den sydöstra delen av trädgården fann jag sterila blad som jag bedömde vara pingstlilja. Inventeringen av närliggande torp och gårdar visade att det på en del gårdar runt Råshult finns flera bestånd av gammaldags, doftande pingstliljor (tabell 2). Dessa är troligen av samma klon. Pingstliljorna i Råshult bör flyttas till näringsrikare jord, drivas i blom för sortbestämning och bevaras om de är av äldre sort. Äldre pingstliljor finns som angetts ovan också i örtagården. På Råshultstomten finns också en modern varietet av pingstlilja planterad, så kallad majlilja (Signe Almblad, muntl.), med stor, orangegul bikrona.

Prunus sp.

Söder om den gamla sädboden (som ligger söder om Råshultsstugan) står en obestämd buske av släktet *Prunus* som i blomning ser ut som ett mellanting mellan plommon och körsbärs-

plommon *Prunus cerasifera*. Tyvärr hade busken ingen frukt under 2003, och bör artbestämmas nästa gång den bär frukt. Möjligheten att terson fortfarande växer här bör utredas, eftersom Serwander (1940) har tolkat Linnés ”krikon” som detta taxon.

Syringa vulgaris syren

I den oslagna gräsmattan återfanns ett skott av syren. Inga syrenbuskar finns nämnda eller markerade på gården (Råshult 1946). Genom att gräva försiktigt runt syrenskottet kan man se på rotsystemet om detta är en frösädd, då den är mindre intressant. Om det i stället är ett rotskott bör man låta den växa upp för att se hur blommorna ser ut. Både vita och lila syrener är vanliga i trakten idag. Båda färgvarianterna odlades av Rudbeck i Uppsala (Rudbeck 1685). De har sannolikt förekommit även i Nils Linnaeus trädgård, men eftersom manuskriptbladet med klass 2 (syren har två ståndare) saknas i Adonis Stenbrohultensis finns ingen skriven källa som styrker detta. Det finns dock en mycket gammal syrenhäck kvar på Stenbrohults gamla prästgård. Gunnar Petersson har planterat en syren bakom Råshults Södregård hus (eller möjligen bakom hembygdsmuseet) som är hämtad från Sven Tilianders gamla gård i Pjät-

teryd. Blommorna på Pjätterydsbusken är identiska med dem i häcken vid Stenbrohults gamla prästgård, och man antar att bägge buskarna har anknytning till Nils Linnaeus (Gunnar Petersson, muntl.).

Växter i Råshult som har inkommit i senare tid

Vissa förvildade arter i Råshult kunde konstateras eller förmodas vara helt eller delvis införda på 1900-talet. Detta gäller arter med ursprung från Linnéträdgården i Uppsala som förvildats från örtagården (tabell 1): akleja (se även ovan), fingerborgsblomma *Digitalis purpurea* och hesperis *Hesperis matronalis*. Vissa arter visar genom sin placering vid komposthögen sydväst om huset, samt i eller nära rabatter, att de snarare är inplanterade än rester från det gamla Råshult: stor sandlilja *Anthericum liliago*, påsklilja *Narcissus pseudonarcissus*, höstrudbeckia *Rudbeckia laciniata* (det ska finnas både enkel och dubbel rudbeckia på gården; Helmut Bauer, muntl.), hundrova *Bryonia alba*, malört *Artemisia absinthium*. Åter andra är sentida växter, eller dokumenterat inplanterade i sen tid: vårstjärna *Scilla forbesii*, jättebalsamin *Impatiens glandulifera*, bergklint *Centaurea montana* (denna art är hämtad i Pjätteryd, men



Figur 13. Aklejorna på Råshult finns i många färger samt i sporrlösa former.

Aquilegia vulgaris at Råshult appear in many colours and in spurless varieties.

Figur 14. En fin rekonstruktion av Nils Linnaeus gård vid Stenbrohults kyrka finns i barnboken "Blomstergrisen" av Björn Bergenholtz. Norr om gården mot kyrkan ligger blomsterträdgården med sin speciella form, medan kålgården är belägen söder om gården (bilden är beskuren).

A good reconstruction of Nils Linnaeus's rectory by Stenbrohult church is found in the children's book *Blomstergrisen* by Björn Bergenholtz. The garden is located between the farm and the church.



ingår inte i *Adonis Stenbrohultensis*; Helmut Bauer, muntl.), en dubbel obestämd schersmin *Philadelphus* sp.

Tusenskönan *Bellis perennis* i Råshults gräsmattor skulle kunna ha varit en kvarleva från 1700-talet. På Linnés Hammarby är av allt att döma tusenskönorna en rest från Linnés egna planteringar på 1760-talet (Manktelow 2001). Emellertid klargjordes ursprunget av Råshults tusenskönor genom en intervju med Signe Almbad, barnfödd på Råshults Norregård. Hennes syster Elsa Nilsson köpte på 1940-talet två planter av tusensköna, eller "pytter", som de kallas i trakten. Innan dess fanns inga tusenskönor i Råshult. Plantorna som köptes hade stora blomkorgar med dragning åt rött. De förvildade sig i gräsmattorna, och spreds ytterligare genom att man slog gräset och gav till korna, som spred dem vidare genom spillningen. Blommorna idag är både mindre och vitare, och har alltså återgått till sin ursprungliga form, vildtypen. Möjligen inplanterades tusensköna en gång till när örtagården restaurerades 1980, då med material från Linnéträdgården i Uppsala.

Råshultsstugans tak är idag bemängt med taklök som härrör från det återställande av huset till 1700-tal som skedde under 1930-talet (Boberg 1931, Mo 1949). De flesta växter från den renoveringen togs troligen från Alnarp, eftersom man får anta att den mängd som krävdes för att täcka taket inte kan ha insamlats lokalt. Taklök fanns säkerligen i trakten. I *Sporlia Botanica* (Linnaeus [1729] 1888), skrev den unge Carl Linnaeus att taklök i Småland förekom "på taken hos hvar bonde", och den har funnits på taken till torp under Råshult så sent som på 1870-talet (Nilsson & Nilsson 2004). Äldre individ av taklök bör insamlas levande från någon av de äldre lokaler som nämns i Nilsson & Nilsson (2004).

Växter på torp och gårdar runt Råshult

Eftersom Råshults Södregård varit föremål för inplanteringar och omstruktureringar är det viktigt att söka äldre växter med möjligt ursprung från Nils Linnaeus trädgård på andra ställen. Jag genomförde därför en mindre inventering av några granngårdar till Råshult, några torp som

lydde under Råshult, samt en del andra gårdar som finns kvar sedan 1700-talet. Detta är bara en blygsam början till vad som kan göras. För att utöka en sådan undersökning måste man utgå från det nätverk som omgav Nils Linnaeus, samt det nätverk mellan gårdarna som växterna kunde förflyttas genom. Under min inventering fann jag några växter med äldre historia som ingick i Adonis Stenbrohultensis. Intressantast här var kanske fynden vid Stenbrohults gamla prästgård, platsen där Carl von Linné växte upp.

Stenbrohults gamla prästgård

Vid Stenbrohult, varifrån Linné ([1732] 1951) beskrev sin fars trädgård i Adonis Stenbrohultensis, växer flera intressanta arter som skulle kunna vara rester av den gamla trädgården. De arter som påträffades vid inventeringen räknas upp i tabell 2. Vissa av dem står listade i Adonis Stenbrohultensis. Pestskråp *Petasites hybridus* verkar till och med stå kvar på sin ursprungliga plats. I barnboken "Blomstergrisen" (Bergenholtz 2003) har en mycket trovärdig rekonstruktion av Stenbrohults trädgård målats efter en tolkning av skrivna källor samt befintligt kartmaterial (Björn Bergenholtz och Lena Michaëlsson, muntl.; figur 14). Man ser där att blomsterträdgården låg norr om gården, vilket också styrks av skrivna källor (Virdestam 1928, sid. 18), och en kålgård var placerad söder om gården. Att det fanns mer än ett trädgårdsområde kan man också utläsa ur Linnés anteckningar i Adonis Stenbrohultensis, där han särskilt markerat att blodkörsbär *Prunus cerasus* växte "i kålgården", alltså utanför trädgården. Om den pestskråp som idag växer i området söder om gården är en relik från 1700-talet, har den alltså också stått i kålgården.

Syrenhäcken vid Stenbrohult har en ansevärd ålder, med mycket tjocka stammar. Som omnämns kan Nils Linnaeus ha fått syren från Sven Tiliander. I syrenhäcken växte parksmultron *Fragaria moschata*, vilket kan ha varit vad Linné benämnde "jordgubbar" i Adonis Stenbrohultensis, med frasnamnet: "*Fragaria fructu parvi, pruni magnitudine*". En annan tolkning av Linnés frasnamn kan vara backsmultron *Fraga-*

ria viridis (Hylander 1945), men parksmultron verkar troligare eftersom den var vanlig i odling i 1700-talets trädgårdar. I häcken fanns också blåsippa *Hepatica nobilis*. Nedanför slänten bakom syrenhäcken, i kanten av hagmarken, fanns ett bestånd av myskmalva *Malva moschata* (figur 15). Väster om den gamla gården, vid stranden, stod några buskar krusbär *Ribes uva-crispa* med små goda frukter. Vad gäller krusbär kan man nog inte finna några kvarstående sorter från 1700-talet, eftersom deras frön sprids med fåglar och nya individ korsar sig med de gamla. Idag är det svårt att identifiera de gamla sorter som nämns i litteraturen från 1700-talet (Sven-gunnar Ryman, muntl.). Av vilda eller förvildade arter som angavs i Adonis Stenbrohultensis påträffades vid Stenbrohults gamla prästgård: nysört *Achillea ptarmica*, ängshaverrot *Tragopogon pratensis*, luktviol *Viola odorata* (ett sterilt exemplar) och styvmorsviol. En fläderbuske stod i närheten av syrenhäcken. Äldre kulturväxter som inte står med i Adonis Stenbrohultensis och observerades här var vårtörel *Euphorbia cyparissias* och kaukasiskt fetblad *Phedimus spurius*. Den tidigare har sedan länge funnits på denna plats och spridits till privata trädgårdar i trakten (Nilsson & Nilsson 2004). Hästkastanj *Aesculus hippocastanum* som en gång vuxit här finns ånyo planterad, men individernas ursprung är okänt.

Övriga lokaler

De torp och gårdar som inventerades under sommaren 2003 presenteras i tabell 2. Flera av de arter som påträffades finns även i Adonis Stenbrohultensis och kan vara intressanta att samla in. Om trädgården varit övergiven under en längre tid, ökar sannolikheten för att det är lokalt ursprungligt material som kvarstår. Om ägarna till trädgården har haft ett stort intresse för trädgårdsodling ökar sannolikheten för att växtmaterial från andra håll inplanterats.

Råshults Södregårds närmaste omgivning

Väster om järnvägen, vid den punkt där den gamla kyrkstigen sluter an mot grusvägen (figur 6), växte några parksmultron i den motsatta väggkanten. Som nämnts tidigare, odlades

parksmultron allmänt innan det vi idag känner som jordgubbar fick spridning i landet. Jordgubbe *Fragaria ×ananassa* är en korsning av två amerikanska arter. Korsningen uppkom i Europa på 1750-talet, och blev snabbt populär (Hylander 1945). Parksmultronodlingar kan överleva i flera hundra år. På Linnés Hammarby finns en population som beräknas härstamma från Linnés dagar (Manktelow 2001). Likaså torde dessa individ i Råshult ha sitt ursprung från en närliggande trädgård med anor från 1700-talet, troligen den på Råshults Södregård. Norr om hembygdsföreningens kafé (som ligger norr om Råshults Södregård) växer vid stenvallen längst ner mot järnvägen några buskar av benved *Euonymus europaeus*. Här fanns även en schersmin *Philadelphus* sp. av en yngre sort med kritvita blommor. På Råshults Norregård, Rune och Signe Almblads tomt, fanns plommon ("krikon"), brunröd daglilja, bondpion, röda och vita vinbär, pärlhyacint, snödroppe, syren och bolltistel *Echinops sphaerocephalus*. Bolltisteln var tagen från det nuvarande entréhuset norr om Råshults Södregård. Det fanns även enkla och dubbla snödroppar. De dubbla sades ha ett äldre ursprung på platsen (Signe Almblad, muntl.).

Torp och gårdar i trakten

Nytorp

Vid detta torp, tidigare under Råshults Södregård (Härder 1991), fanns en del gamla växter. Dock tydde en del inplanteringar på ett stort trädgårdsintresse hos de senast bosatta. Intressant var planteringen av hästkastanj som vårdträd, ett bruk som är vanligt förekommande på torp i trakten (Lena Michaëlsson, muntl.). När Carl von Linné köpte Hammarby, den första gård han ägde, planterade han två hästkastanjer framför entrén till huset (Manktelow 2001). Kan detta ha varit något som var vanligt förekommande på herrgårdar i Småland på 1700-talet, och på 1800-talet anammades även av torparna? Vid Nytorp fanns även fingerborgsblomma, klarblå aklejoj med sporrar, vita lupiner, snödroppar, pingst- och påskliljor (de senare dubbla av en äldre sort, figur 16),

pärlhyacint och syrener. Alla arter förekommer i Adonis Stenbrohultensis. Vid Nytorp fanns också en schersmin av en yngre sort med kritvita blommor. Den äldre, ursprungliga formen med gräddvita blommor, som väl var den som Nils Linnaeus odlade, har inte påträffats under den här inventeringen.

Bokelund

Vid detta ålderdomliga torp, som tidigare tillhörde Djäkabygd, växte en mycket gammal benved (105 cm i omkrets i brösthöjd). Här stod även en kanske hundraårig hästkastanj, troligen som vårdträd. För övrigt fanns här fingerborgsblomma samt vit och röd krollilja *Lilium martagon*, en art som även är förvildad vid Tångarne (intill vägen till Höö) och Duvelycke (Nilsson & Nilsson 2004). Här fanns också aklejoj i många färger: blå, mörkrosa, mörklila och vit, med starkt förkortade till normala sporrar. Trädgården gav ett ålderdomligt intryck. Perennerna var delvis spridda i en gräsvegetation, och där fanns få sena inplanteringar. Detta är en mycket intressant plats för insamling av äldre växtmaterial.

Stenstugan

Stenstugan var ursprungligen, från 1835, en backstuga under Råshults Södregård (Härder 1991). Sedan några år tillbaka är torpet övergivet och trädgården igenvuxen. Här återfanns vid besöket ett stort, ståtligt körsbärsplommonträd, några intressanta arter som snödroppar, vita, blå och rosa lupiner, påskliljor, pingstliljor, rabarber *Rheum rhabarbarum*, syren (utblommad, men den bleka bladfärgen tydde på vita blommor), samt två gamla hamlade askar *Fraxinus excelsior* vid entrén.

Djäknabygd

Djäknabygd är en fädernegård till Ingvar Nilsson, som var min ciceron på platsen den 8 maj 2003. Här fanns vid grunden av det äldre, bortagna boningshuset ett gammalt och tämligen stort snår med den plommonfrukt som Ingvars far kallade "krikon", identiskt med de gamla plommonträd som står på Råshults Södregård.

Här fanns även förr vita vinbär sedan sent 1800-tal, som dock inte återfanns vid vårt besök. Pingstlilja förekom här i ett gammalt bestånd som fanns redan på 1880-talet, då växtplatsen var slätteräng (Nilsson & Nilsson 2004). Enkla påskliljor påträffades likaså, med kalkblad ljusare än bikronan. Andra arter här var fläder, rabarber, gröna och röda krusbär samt rosa och blå aklejoj. Vid det nya boningshuset fanns röda vinbär, rotäktade gula plommon av "en gammal sort" (troligen allmänt gulplommon), samt vita och blå syrener. I den nyare trädgården stod ett äppelträd av sorten Melon, som här kallades "Citronäpple". Ett citronäpple förevisades också Sernander [1921] på Råshults Södregård. På figur 7 är en stubbe av "Melon" utmärkt. Denna äppelsort är mycket gammal, och förekom till exempel i Uppland på 1790-talet (Nilsson 1987). Men i Stenbrohultstrakten tycks den inte ha funnits före 1860, då den infördes till det närbelägna Urshult (Klingspor 1925).

Kroken

Detta var ett torp under Stenbrohults prästgård (Härder 1991). Här bodde från 1919 till 1962 Oskar och Ellen Holgersson. Härder (1991) skrev att Ellen "hade en mycket vacker trädgård med många blommor i alla de sorter", vilket

tyder på ett stort trädgårdsintresse med ökad sannolikhet för införsel av icke lokalt växtmaterial. Idag bebor parets två döttrar stugan. Här fanns hästkastanj, av allt att döma planterad som vårdträd. I trädgården fanns brandlilja *Lilium bulbiferum*, trädgårdsnattviol, parksmultron, myskmalva, studentnejlika *Lychnis chalconica*, samt flera stora, gamla gullregn *Laburnum* sp.

Taxås

Gården fanns på Nils Linnaeus tid, och man kunde ha förväntat sig ett flöde av trädgårdsväxter hit från Stenbrohults prästgård. Några intressanta växter påträffades också här: fläder, röda vinbär, fingerborgsblomma, jordärtskockor *Helianthus tuberosus*, munkrenfana *Tanacetum vulgare* f. *crispum*, tremastarblomma *Tradescantia* (Andersoniana-gruppen) samt purpurklätt *Lychnis coronaria*. Särskilt intressant är munkrenfana, purpurklätt och jordärtskockor som alla ingick i Adonis Stenbrohultensis.

Andra möjliga platser

I denna inventering kunde endast ett fåtal platser undersökas och ett mindre antal intervjuer göras. Andra trädgårdar som är av intresse är till exempel Stenbrohults nyare prästgård (dit växter kan ha flyttats från den gamla prästgården), den



Figur 15. I närheten av Nils Linnaeus kyrkoherdeboställe vid Stenbrohults kyrka växer några arter som finns med i Adonis Stenbrohultensis, som denna myskmalva.

In the vicinity of Nils Linnaeus's rectory by Stenbrohult church some plants are found that are listed in *Adonis Stenbrohultensis*, such as this *Malva moschata*.




Figur 16. Dubbla påskliljor av en äldre sort frodas vid Nytorp, som har legat under Råshult Södregård. *Narcissus pseudonarcissus* of an older variety thrive at Nytorp, a croft under Råshult Södregård (Råshult Southern Farm).

gamla prästgården i Pjätteryd (där Nils Linnaeus morbror Sven Tiliander bodde), Möckelsnäs, Höö gård, samt andra äldre torp och gårdar i trakten. En undersökning av dessa platsers kulturväxter har delvis gjorts genom inventeringen av Nilsson & Nilsson (2004) samt den insamling av äldre växtmaterial som har påbörjats i olika omgångar av Hembygdsföreningen Linné (Helmuth Bauer, muntl.).

Hortus Stenbrohultensis

Det finns enligt mitt förmenande mycket som tyder på att växtmaterialet i Nils Linnaeus trädgård kan ha överlevt till våra dagar, till och med på en så påverkad tomt som Råshults Södregård. Jag skulle vilja avrunda min inventeringsrapport med en liten appell: Det är nu hög tid att åter-samla de växter som en gång spridits från Nils Linnaeus trädgård. Vi lever i en omvälvande tid då många äldre torp och gårdar står övergivna. Det stora trädgårdsintresset av idag skapar ett stort inflöde av nya arter och nya varieteter av gamla arter. Kunskapen om det lokala äldre växtmaterialet håller samtidigt på att gå förlorat, eftersom de människor som bäst känner till

traktens historia naturligt nog är de äldsta, och den muntliga traditionen i hög grad har minskat i det svenska samhället.

Sannolikheten för att en särskild växt härstammar från 1700-talet måste bedömas från art till art, och det är viktigt att poängtera att man idag inte kan få fram några bevis för växternas ursprung. Men trots detta är det viktigt med en insamling av lokalt växtmaterial, eftersom alternativet kan vara att det går förlorat. Kunskapen om de äldre trädgårdsväxternas historia är ännu levande i Stenbrohults socken, och det är min förhoppning att traktens unika trädgårdsväxter med anknytning till Nils Linnaeus odlingar kan få samlas i ett pånyttfött Hortus Stenbrohultensis inom en snar framtid. 

- Jag vill först och främst tacka Lena och Michaël Michaëlsson, som var mig behjälpliga under mina inventeringsdagar i Råshult och vars gästfria hem stod öppet för mig. Jag hade även stor hjälp av Hans Hedlund och övrig personal vid Stiftelsen Linnés Råshult, samt Louise Ellman-Kareld vid Länsstyrelsen i Kronobergs län. För att underlätta min undersökning fick

gräsmattan stå oklippt och det traditionella midsommarfirandet flyttas. För detta vill jag tacka Hembygdsföreningen Linné samt de midsommarfirande i Råshult 2003. För deltagande i mina lokala undersökningar är jag tacksam mot Signe och Rune Almlblad samt Ingvar Nilsson. Jag har även fått viktig information av Helmut Bauer, Allan Ericsson, Gunnar Petersson och Svengunnar Ryman. Bildmaterial har ställts till förfogande av Björn Bergenholtz och Stenbrohults pastorsexpedition. Kommentarer till manuskriptet har tacksamt tagits emot av Helmut Bauer, Bengt Jonsell, Michaël Michaëls-son och Sven G. Nilsson. Undersökningen har finansierats av statliga medel i form av anslaget för kulturmiljövård 28:26, som länsstyrelsen i Kronobergs län beslutar över på delegation från Riksantikvarieämbetet.

Citerad litteratur

- Afzelius, A. 1823. Egenhändiga anteckningar af Carl Linnaeus om sig sjelf med anmärkningar och tillägg. – Uppsala.
- Aldén, B., Engstrand, L., Iwarsson, M., m.fl. 1998. Kulturväxtlexikon. – Natur och Kultur/Lts förlag.
- Arnborg, G. 1996. Folk och potatis. – Arnborg, Gråbo.
- Bergenholtz, B. 2003. Blomstergrisen. – Rabén & Sjögren, Stockholm.
- Boberg, P. 1931. Program för restaurering av Råshults Södregård i Stenbrohults socken, Kronobergs län. – Smålands Museums Arkiv.
- Ekwall-Bauer, I. 1995. Nostalgia Stenbrohult. Återkommande meningsskiljaktigheter om vård och skötsel av en av Sveriges största kultur- och naturhistoriska attraktioner. Riksintresset Råshult. – Uppsats från Etnologiska institutionen vid Lunds universitet, Kulturmiljövård, HTX 113, våren 1995.
- Fredbärj, T. 1951. Caroli Linnaei Adonis Stenbrohultensis. Valda avhandlingar av Carl von Linné 11. – Svenska Linnésällskapet, Ekenäs.
- Fries, T. M. 1899. Caroli Linnaei Hortus Uplandicus. – Uppsala.
- Fries, T. M. 1903. Linné. Lefnadsteckning. 2. Fahlcrantz, Stockholm.
- Gustawsson, K. A. 1980. Råshults Södregård, Stenbrohults socken. – Smålands museum, Växjö.
- Hylander, N. 1945. Linné, Duchesne och smultronen. – Svenska Linné-Sällsk. Årsskr. 28: 17–40.
- Härder, A. 1991. En sammanställning av gammal torp och backstugebebyggelse under Råshults Södregård – Norregård, Stenbrohults Prästgård och Lilla Stenbrohult. – Stenbrohult i Fortnid och nutid 16. Hembygdsföreningen Linné 1991: 23–48.
- International Plant Names Index 2004. – Publicerad på internet: www.ipni.org.
- Jonsell, B. 2001. *Aquilegia*. – I: Jonsell, B. (red.), Flora Nordica 2. The Bergius Foundation, Stockholm.
- Karlsson, T. 2004. Checklista över Nordens kärlväxter – version 2004-01-19. – Publicerad på internet: www.nrm.se/fbo/chk/chk3.htm.
- Klingspor, D. M. 1925. Fruktodlingens uppkomst och utveckling i Urshultsbygden. – Hylltén-Cavallius-föreningens Årsbok 1925: 48–59.
- Levertin, O. 1908. Carl von Linné. – I: Samlade skrifter. Bonnier.
- Lindberg, A. 1957. Linnés faders Nicolaus Linnaeus släktanteckningar. – Stenbrohult i Fortnid och nutid 6. Hembygdsföreningen Linné.
- Lindberg, A. [1967] 1992. Hembygdsföreningen Linné – en tillbakablick. – Stenbrohult i Fortnid och nutid 17. Hembygdsföreningen Linné.
- Lindell, E. 1923. Råshult Södregård. – Sv. Linn. Årssk. 6: 136–151.
- Lindman, C. A. M. 1920. Ett besök vid Råshult. – Svenska Linné-Sällsk. Årsskr., sid. 103–116.
- Linnaeus, C. [1729] 1888. Spolia Botanica. – I: Åhr-ling, E. (red.), Carl von Linnés Ungdomsskrifter 1. Norstedt & Söner. Stockholm.
- Linnaeus, C. [1731a] 1888. Adonis Uplandicus. – I: Åhr-ling, E. (red.), Carl von Linnés Ungdomsskrifter 1. Norstedt & Söner. Stockholm.
- Linnaeus, C. [1731b] 1888. Hortus Uplandicus. – I: Åhr-ling, E. (red.), Carl von Linnés Ungdomsskrifter 1. Norstedt & Söner. Stockholm.
- Linnaeus, C. [1732] 1951. Adonis Stenbrohultensis. – I: Fredbärj, T. (red.), Caroli Linnaei Adonis Stenbrohultensis. Valda avhandlingar av Carl von Linné 11. Svenska Linnésällskapet, Ekenäs.
- Linnaeus, C. 1745. Carl Linnaei Öländska och Gotländska resa på Rikens högloflige ständers befallning förrättad årh 1741. – Gottfried Kiesewetter. Stockholm & Uppsala.
- Linnaeus, C. [1751] 1975. Carl Linnaei Skånska Resa. Redigerad av C.-O. von Sydow. – Wahlström & Widstrand, Stockholm.
- Malmeström, E. & Uggla, A. H. (red.) 1957. Vita Caroli Linnaei. Carl von Linnés självbiografier. – Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Manktelow, M. 2001. Linnés Hammarby – ett blommande kulturarv. – Svensk Bot. Tidskr. 95: 251–313.
- Manktelow, M. 2004. ”Er Scopolia växer otroligt bra i min trädgård”. Om några Hammarbyväxters ursprung och betydelse. – Linnés Historiska Landskap 1: 38–54.

- Mathiasen-Mo, B. 1947. Förslag till plantering. Råshult. – Tre skisser. Alnarp. Stenbrohults pastorsexpeditions arkiv.
- Mo, B. 1949. Trädgården vid Linnés Råshult – ett försök till rekonstruktion. – Lustgården 30: 62–72.
- Nilsson, A. 1987. Våra äpplesorter, 2:a uppl. – Nordiska museet, Stockholm.
- Nilsson, A. 1989. Våra päron-, plummon- och körsbärssorter: deras historia, egenskaper och kännetecken. – Karlebo, Stockholm.
- Nilsson, S. G. & Nilsson, I. N. 2004. Biologisk mångfald i Linnés hembygd i Småland 4. Kärleväxtfloran och dess förändring i Stenbrohults socken. – Svensk Bot. Tidskr. 98: 65–160.
- Petersson, G. 1982. Örter vid Linnés Råshult. – Hembygdsföreningen Linné, Stenbrohult.
- Rudbeck, O. 1685. Hortus Botanicus. – Upsala.
- Råshult, Kronobergs län, Allbo härad, Stenbrohults socken, upprättad av hortonomkursen sept. 1946. – Stenbrohults pastorsexpeditions arkiv.
- Sernander, R. 1921. I Linnés fotspår. – Svenska Linné-Sällsk. Årsskr. 4: 33–64.
- Sernander, R. 1933. Angående skötseln av Södra Råshults löväng. – Smålands museums arkiv.
- Sernander, R. 1940. *Prunus spinosa* × *Prunus insititia* i den svenska växtvärlden jämte några ord om *Prunus*-arternas växtgeografiska ställning i densamma. – Acta Phytogeogr. Suecica 13: 101–120.
- Sernander, R. 1942. Meddelande från den linnéanska stiftelsen på Hammarby 14. – Svenska Linné-Sällsk. Årsskr. 25: 70–83.
- Virdestam, G. 1928. Linné och Stenbrohult. – Svenska Linné-Sällsk. Årsskr. 11: 7–40.
- Virdestam, G. 1931. Kring några brev av Samuel Linnaeus. – Svenska Linné-Sällsk. Årsskr. 14: 115–125.

ABSTRACT

Manktelow, M. 2005. Råshult Södregårds trädgård och Adonis Stenbrohultensis – vad finns kvar? En inventering av kulturväxter i Råshult. [Plants from Nils Linnaeus's garden at Råshult – are they still around?] – Svensk Bot. Tidskr. 99: 31–59. Uppsala. ISSN 0039-646X.

The paper presents an inventory of cultivated plants at Carl Linnaeus's birth place Råshult in Stenbrohult parish in Småland, south Sweden, where his father, the vicar Nicolaus (Nils) Linnaeus, had a garden from 1706 to 1709. The family brought most of the plants with them when moving to the rectory by the church in 1709. Carl Linnaeus listed the species in his father's garden during a visit in 1732. The plant list, *Adonis Stenbrohultensis*, is believed to have contained around 220 species, but parts of the

hand-written document have been lost. The garden was destroyed in a fire in 1746. Six species growing today in the court yard of Råshult are judged to be possible remnants from Nils Linnaeus's garden: *Hemerocallis fulva*, *Muscari botryoides*, *Bistorta officinalis*, *Prunus domestica*, *Ribes rubrum*, and *Sambucus nigra*. Another six species demand further investigation. Rearrangements in the Råshult garden and plant introductions are documented. An additional inventory of old farms and crofts in the neighbourhood, including the old rectory at Stenbrohult church, confirmed that an additional 24 species from *Adonis Stenbrohultensis* occur in the area. Their origin needs further investigation. The conclusion is that the genetic material from Nils Linnaeus's garden might have survived in local gardens in the parish of Stenbrohult. Continuous research should include further inventories, interviews with elderly locals and an *Adonis Stenbrohultensis* gene bank.



Foto: Tomas Södergren

Mariette Manktelow är forskare i systematisk botanik vid Uppsala universitet. De senaste åren har hon ägnat åt forskningsprojektet "Att lära och lära ut. En studie av Carl von Linné och hans lärjungar".

Mariette har specialiserat

sig på Linnés botaniska undervisning och den kvarvarande linneanska floran kring Uppsala. En artikel om Linnés Hammarbys växter kom ut i SBT 2001(5). Mariette leder även projektet Linnés Historiska Landskap, som vill öka kunskapen om de linneanska markerna kring Uppsala, och håller i en universitetskurs om Linné och hans vetenskaper.

Adress: Linnés Hammarby, 755 98 Uppsala

E-post: mariette.manktelow@ebc.uu.se

Appendix

Växter uppräknade i Carl von Linnés beskrivning över Nils Linnaeus trädgård vid kyrkoherdebostället i Stenbrohult, "Adonis Stenbrohultensis". Fetstil markerar de växter som bedöms kan ha överlevt tills idag. Arter som av Fredbärj (1951) antogs ha funnits på de sidor som felas i originalmanuskriptet anges här inom parentes. Nomenklaturen har moderniserats enligt Karlsson (2004), Aldén m.fl. (1998) och International Plant Name Index (2004). Vid osäkerheter på underartsnivå har endast artnamn angivits.

Plants listed in Carl Linnaeus's description from his father's garden at the rectory at Stenbrohult, *Adonis Stenbrohultensis*. Bold type is used for plants judged to have been able to survive until today. Species suggested by Fredbärj (1951) to have been included on the missing pages of the original manuscript are here given in brackets. The nomenclature is modernized, using Karlsson (2004), Aldén et al. (1998) and the International Plant Name Index (2004). Where there is uncertainty on the subspecific level, only the species name is given.

Achillea ptarmica, nysört

Aconitum napellus, äkta stormhatt

Acorus calamus, kalmus

Adonis annua, höstadonis

(*Aesculus hippocastanum*, hästkastanj)

Alcea rosea, stockros

Allium cepa, lök (rödlök, schalottenlök)

Allium fistulosum, piplok

Allium porrum, purjolök

Allium sativum, vitlök

Allium schoenoprasum, gräslök

Allium scorodoprasum, skogslök

Althaea officinalis, läkemaalva

Amaranthus caudatus, räsvans

Anaphalis margaritacea, pärleternell

Anethum graveolens, dill

Angelica archangelica, kvanne

Anthriscus cerefolium, dansk körvel

Apium graveolens, selleri

Aquilegia vulgaris, akleja

Aristolochia clematitis, hålröt

Armoracia rusticana, pepparrot

Artemisia abrotanum, åbrodd

Artemisia dracunculus, dragon

Artemisia pontica, romersk malört

Arum maculatum, fläckig munkhätta

Asclepias syriaca, sidenört

Asparagus officinalis, sparris

Atriplex hortensis, trädgårdsmälla

(*Avena sativa*, havre)

Barbarea vulgaris, sommargyllen

Bellis perennis, tusensköna (dubbel, röd)

(***Berberis vulgaris***, berberis)

Beta vulgaris, beta

(***Bistorta officinalis***, stor ormrot)

Borago officinalis, gurkört

Brassica oleracea var. *capitata*, vitkål

Brassica oleracea var. *gongylodes*, kålrabbi

Brassica oleracea var. *sabauda*, savoykål,

Brassica oleracea var. *sabellica*, grönkål

Brassica oleracea var. *selenesia*, kruskål (ej identifierat)

Brassica oleracea var. *viridis*, bladkål (troligen foderkål)

Brassica rapa, rova

Bryonia alba, hundrova

Buxus sempervirens, buxbom

Calendula officinalis, ringblomma (gula, dubbla)

Cannabis sativa, hampa

Centaurea cyanus, blåklint (blå, brun, röd, vit, vit med blå

mitt, vit med röd mitt)

Chamaemelum nobile, romersk kamomill

Chenopodium capitatum, smultronmålla

Cichorium intybus, cikoria

Cnicus benedictus, kardenedikt

Cochlearia officinalis, skörbjuggsört

(***Colchicum autumnale***, tidlösa)

Consolida ajacis, romersk riddarsporre (purpur, köttfärgad, vit, dubbel)

C. regalis, riddarsporre

Coriandrum sativum, koriander

(***Cornus mas***, körsbärskornell)

(***Cornus suecica***, hönsbär)

Corylus avellana, hassel

(*Crocus sativus*, saffranskrokus)

Cucumis sativus, gurka

Cucurbita pepo, pumpa

(*Daphne laureola*, lagertibast)

Datura stramonium, spikkclubba

Daucus carota, morot

Dianthus barbatus, borstnejlika (röd, vit, brokig)

Dianthus plumarius, fjädernejlika

Digitalis purpurea, fingerborgsblomma

Dracocephalum moldavica, turkisk drakblomma

Echinops sphaerocephalus, bolltistel

(***Epilobium hirsutum***, rosendunört)

Eranthis hyemalis, vintergäck

Erysimum cheiri, gyllenlack

(***Euonymus europaeus***, benved)

(***Fagopyrum esculentum***, bovete)

Ficus carica, fikon

Fragaria moschata, parksmultron

Fritillaria imperialis, kejsarkrona

Galanthus nivalis, snödroppe

(***Geranium pratense***, ängsnäva)

(*Gladiolus communis*, småblommig sabellilja)

Glebionis coronaria, kranskrage

(***Hedera helix***, murgröna)

Helianthus annuus, solros

Helianthus tuberosus, jordärtskocka

Helleborus niger, julros

Hemerocallis fulva, brunröd daglilja

Hepatica nobilis, blåsippan (röd dubbel)

Hesperis matronalis, hesperis

Hesperis tristis, sorgört

Hibiscus trionum, timvissare

(*Hordeum vulgare*, korn)

Humulus lupulus, humle

Hyssopus officinalis, isop (blå, vit, grå)

(*Ilex aquifolium*, järnek)

Impatiens balsamina, balsamin

Inula helenium, ålandsrot

(*Iris germanica*, trädgårdsiris)

(*Iris graminea*, gräsiris)

(*Iris sibirica*, strandiris)

(*Jasminum officinale*, jasmin)

Laburnum anagyroides sydgullregn

Lactuca sativa, sallat

Lavandula angustifolia, lavendel

Lepidium sativum, smörgåskrasse

Levisticum officinale, libbsticka

(**Ligustrum vulgare**, liguster)

Lilium bulbiferum, brandlilja

Lilium candidum, madonna-lilja

Lilium martagon, krollilja

Lithospermum officinale, stenfrö

Lonicera caprifolium, kaprifol

Lupinus albus, vitlupin

Lupinus angustifolius, blålupin

Lupinus luteus, gulllupin

Lychnis chalconica, studentnejlika

Lychnis coronaria, purpurklätt

Malus domestica, apel (sötäpple, kriskäpple)

Malus sylvestris var. **paradisica**, paradisäpple

Malva verticillata var. *crispa*, krusmalva

Malva sylvestris ssp. *mauritanica*, stor rödmalva

Malva moschata, myskmalva

Melilotus officinalis, gul sötväppling (gul, vit [= *M. albus*?])

Melissa officinalis, citronmeliss

Mentha aquatica, vattenmynta

Mentha spicata 'Crispa', krusmynta

Mirabilis jalapa, underblomma (brokiga blr, vita)

Morus nigra, svart mulbär

Muscari botryoides, pärlhyacint

Narcissus poeticus, pingstlilja (enkel, dubbel)

Narcissus pseudonarcissus, påsklilja

Nicotiana rustica, bondtobak

Nicotiana tabacum, virginiatobak

Notobasis syriaca, syrisk tistel

Ocimum basilicum, basilika

(*Oenothera biennis*, nattljus)

Origanum majorana, mejram

Ornithogalum divergens, spärrmorgonstjärna

Paeonia ×festiva, bondpion (enkel, dubbel)

(*Panicum miliaceum*, hirs)

Papaver rhoeas, kornvallmo

Papaver somniferum, opievallmo (med fransade kronblad, brun enkel & dubbel, vit enkel & dubbel)

Pastinaca sativa, palsternacka

Petasites hybridus, pestskräp

Petroselinum crispum, persilja (krusbladig, slätbladig)

Peucedanum ostruthium, mästerrot

(*Phalaris canariensis*, kanariegräs)

Phaseolus coccineus, rosenböna

Phaseolus vulgaris, böna (vita, med svarta rännor)

Philadelphus coronarius, doftschersmin

Physalis alkekengi, judekör

Phytolacca acinosa, kermesbär

Pimpinella anisum, anis

Pisum sativum, ärt (gröna ärtor, harärtor, prikärtor, sockerärtor, ärtor med breda skidor)

(**Plantago major**, groblad)

Polemonium caeruleum, blågull

(**Polygonatum verticillatum**, kransrams)

(*Portulaca oleracea*, portlak)

Primula elatior, lundviva

Prunus cerasus, surkörbär (moreller, blodkörbär)

Prunus domestica ssp. *domestica*, plommon (röda, vita)

Prunus domestica ssp. *insititia*, krikon

Prunus tenella, dvärgmandel

Pyrus communis, päron (bergamotter, bonkretänger)

Raphanus sativus var. *niger*, rättika (månadsrättika, vinter-rättika)

Raphanus sativus var. *sativus*, rädisa

(**Rheum rhabarbarum**, rabarber)

(*Rhodiola rosea*, rosenrot)

Rhus toxicodendron, giftsumak

Ribes rubrum, trädgårdsvinbär (röda, vita)

Ribes uva-crispa, krusbär (vita släta, ludna, röda)

Rosa ×alba, jungfruros

Rosa ×centifolia, centifoliaros

Rosa gallica, provinsros

(**Rubia tinctorum**, krapp)

Rubus idaeus, hallon (vita)

Rudbeckia laciniata, höstrudbeckia

(*Rumex sanguineus*, skogsskräppa)

Ruscus aculeatus, stickmyrten

Ruscus hypoglossum, tungmyrten

(*Ruta graveolens*, vinruta)

Salvia officinalis, kryddsalvia

Salvia pratensis, ängssalvia

Sambucus nigra, fläder

Sambucus nigra f. *laciniata*, flikfläder

Sanguisorba minor, pimpinell

(**Sanguisorba officinalis**, blodtopp)

Satureja hortensis, sommarkyndel

Scorzonera hispanica, svartrot

(*Secalum cereale*, råg)

Sempervivum tectorum, taklök

Sinapis arvensis, åkersenap

Sium sisarum, sockerrot

Solanum tuberosum, potatis

Spinacia oleracea, spenat

Stachys officinalis, humlesuga

Staphylea pinnata, pimpernöt

Symphytum officinale, äkta vallört

(**Syringa ×persica**, persisk syren)

(**Syringa vulgaris**, syren)

Tagetes erecta, stort sammetsblomster (enkla, dubbla)

Tagetes patula, sammetsblomster (enkla, dubbla)

Tanacetum balsamita, balsamblad

Tanacetum parthenium, mattram

Tanacetum vulgare f. *crispum*, munkrenfana

Thymus serpyllum ssp. *serpyllum*, baktimjan (brun, vit)

Tradescantia virginiana, tremastarblomma

Tragopogon pratensis, ängshavverrot

(*Triticum aestivum*, vete)

(*Tropaeolum majus*, indiankrasse)

Tuilpa gesneriana, tulpan

Urtica pilulifera, romersk nässla

(*Valeriana phu*, kattvänderot)

(*Valerianella locusta*, värklynne)

Viburnum opulus 'Roseum', snöbollsbuske

Vicia faba, bondböna

Vinca major, stor vintergröna

Viola odorata, luktviol

Viola tricolor, stymorsviol

Zea mays, majs